ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
JÁN MAZÁK
της 17ης Απριλίου 2008 [1]

I — Εισαγωγή

1. Στις υπό κρίσεις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις, η Coop de France betail et viande, πρώην Fédération nationale de la cooperation betail et viande (στο εξής: FNCBV) (υπόθεση C-101/07 P) και η Fédération nationale des syndicats d'exploitants agricoles (στο εξής: FNSEA), Fédération nationale bovine (στο εξής: FNB), η Fédération nationale des producteurs de lait (στο εξής: FNPL) και οι Jeunes agriculteurs (στο εξής: JA) (υπόθεση C-110/07 P) (στο εξής: αναιρεσείουσες ομοσπονδίες) ζητούν την αναίρεση μιας αποφάσεως του Πρωτοδικείου (πρώτο τμήμα) της 13ης Δεκεμβρίου 2006, που εκδόθηκε στην υπόθεση FNCBV και FNSEA κ.λπ. κατά Επιτροπής [2] (στο εξής: αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση) και η οποία επιβεβαίωσε σε μεγάλο βαθμό την απόφαση της Επιτροπής 2003/600/ΕΚ της 2ας Απριλίου 2003, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 81 ΕΚ (υπόθεση COMP/C.38.279/F3 — Γαλλικό βόειο κρέας) [3] (στο εξής: προσβαλλόμενη απόφαση), και με την οποία επιβλήθηκαν πρόστιμα, μεταξύ άλλων, στις αναιρεσείουσες ομοσπονδίες, λόγω παραβάσεως του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ διά της συνάψεως συμφωνίας με αντικείμενο την αναστολή των εισαγωγών στη Γαλλία βοείου κρέατος και τον καθορισμό μιας κατώτατης τιμής για ορισμένες κατηγορίες ζώων.

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.
2 — Αποφάσεις Τ-217/03 και Τ-245/03, Συλλογή 2006, σ. II-4987.
3 — ΕΕ 2003, L 209, σ. 12.

II — Το πλαίσιο της αιτήσεως αναιρέσεως

A — *Το νομικό πλαίσιο*

2. Το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 [4] ορίζει τα εξής:

«Η Επιτροπή δύναται να επιβάλλει με απόφαση στις επιχειρήσεις και ενώσεις επιχειρήσεων πρόστιμο ύψους χιλίων [ευρώ] μέχρις

4 — Κανονισμός της 6ης Φεβρουαρίου 1962, πρώτος κανονισμός εφαρμογής των άρθρων [81 ΕΚ] και [82 ΕΚ] (ΕΕ ειδ. έκδ. 08/001, σ. 25). Η προσβαλλόμενη απόφαση είναι προγενέστερη της ενάρξεως της ισχύος του κανονισμού (ΕΚ) 1/2003, για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού που προβλέπονται στα άρθρα 81 και 82 της Συνθήκης (ΕΕ 2003, L 1, σ. 1), και της θεσπίσεως των νέων κατευθυντηρίων γραμμών της Επιτροπής για τη μέθοδο υπολογισμού των προστίμων που επιβάλλονται κατ' εφαρμογήν του άρθρου 23, παράγραφος 2, στοιχείο α΄, του κανονισμού (ΕΚ) 1/2003 (ΕΕ 2006, C 210, σ. 2). Σύμφωνα με το άρθρο 23, παράγραφος 2, του κανονισμού 1/2003 «[…] Για καθεμία από τις επιχειρήσεις και ενώσεις επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην παράβαση, το πρόστιμο δεν υπερβαίνει το 10 % του συνολικού κύκλου εργασιών κατά το προηγούμενο οικονομικό έτος. *Όταν η παράβαση που διέπραξε η ένωση επιχειρήσεων συνδέεται με τις δραστηριότητες των μελών της, το πρόστιμο δεν υπερβαίνει το 10 % του αθροίσματος του συνολικού κύκλου εργασιών κάθε μέλους που συμμετέχει ενεργά στην αγορά που έχει επηρεασθεί από την παράβαση που διέπραξε η ένωση*» (η υπογράμμιση δική μου).

ενός εκατομμυρίου [ευρώ], ή και ποσό μεγαλύτερο από αυτό μέχρι ποσοστού δέκα τοις εκατό του κύκλου εργασιών που επραγματοποιήθη κατά την προηγούμενη διαχειριστική περίοδο από μία των επιχειρήσεων, οι οποίες έχουν συνεργήσει στην παράβαση, όταν εκ προθέσεως ή εξ αμελείας:

α) διαπράττουν παράβαση των διατάξεων του άρθρου [81], παράγραφος 1, ή του άρθρου [82 ΕΚ]

[…]

Κατά τον καθορισμό του ύψους του προστίμου πρέπει να λαμβάνεται υπόψη, εκτός από τη σοβαρότητα της παραβάσεως, και η διάρκειά της.»

3. Οι κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής για τον υπολογισμό των προστίμων που επιβάλλονται δυνάμει του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 και του άρθρου 65, παράγραφος 5, της Συνθήκης ΕΚΑΧ [5] (στο εξής: κατευθυντήριες γραμμές) καθορίζουν μια μεθοδολογία για τον καθορισμό του ύψους των προστίμων. Σύμφωνα με το άρθρο 5, στοιχείο γ΄, των κατευθυντηρίων γραμμών, «[σ]τις υποθέσεις όπου εμπλέκονται ενώσεις επιχειρήσεων, είναι σημαντικό να απευθύνονται στο μέτρο του δυνατού οι σχετικές αποφάσεως στις επιμέρους επιχειρήσεις που απαρτίζουν την ένωση και να τους επιβάλλονται ατομικά πρόστιμα. Σε περιπτώσεις κατά τις οποίες η διαδικασία αυτή αποδεικνύεται ανέφικτη (π.χ. όταν ο αριθμός των επιχειρήσεων που συμμετέχουν ανέρχεται στις δεκάδες χιλιάδες), […] πρέπει να επιβάλλεται στον συνασπισμό ένα συνολικό πρόστιμο, υπολογιζόμενο σύμφωνα με τις προεκτεθείσες αρχές, αλλά ισοδύναμο με το σύνολο των ατομικών προστίμων που θα μπορούσαν να είχαν επιβληθεί σε καθένα από τα μέλη του.»

Β — *Τα πραγματικά περιστατικά και το διαδικαστικό πλαίσιο*

4. Η αναιρεσείουσα στην υπόθεση C-101/07 P, η FNCBV, περιλαμβάνει 300 συνεταιριστικές ομάδες παραγωγών των τομέων εκτροφής βοοειδών, χοίρων και προβάτων και τριάντα περίπου ομάδες ή επιχειρήσεις σφαγής και μεταποίησης κρεάτων στη Γαλλία. Οι αναιρεσείοντες στην υπόθεση C-101/07 P, ήτοι η FNSEA, η FNB, η FNPL και οι JA, αποτελούν συνδικαλιστικές οργανώσεις διεπόμενες από το γαλλικό δίκαιο. Η FNSEA αποτελεί την κύρια γαλλική γεωργική συνδικαλιστική οργάνωση. Η FNSEA περιλαμβάνει επίσης εξειδικευμένες ενώσεις που αντιπροσωπεύουν τα συμφέροντα κάθε είδους παραγωγής, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται η FNB και η FNPL. Οι JA εκπροσωπούν τους γεωργούς ηλικίας κάτω των 35 ετών.

5. Η υπόθεση ανταγωνισμού την οποία αφορά η υπό κρίση αίτηση αναιρέσεως προέκυψε ως αποτέλεσμα της αποκαλού-

5 — ΕΕ 1998, C 9, σ. 3.

μενης δεύτερης κρίσης της «τρελής αγελάδας». Από τον Οκτώβριο του 2000, ανακαλύφθηκαν σε διάφορα κράτη μέλη νέα κρούσματα σπογγώδους εγκεφαλοπάθειας των βοοειδών, της αποκαλούμενης «ασθένειας της τρελής αγελάδας». Παράλληλα, το ζωικό κεφάλαιο προβάτων στο Ηνωμένο Βασίλειο επλήγη από κρούσματα αφθώδους πυρετού. Η κατάσταση αυτή είχε επίπτωση στην κατανάλωση κρέατος εν γένει στην Ευρώπη και προκάλεσε κρίση στον τομέα του βοείου κρέατος. Παρά την πληθώρα μέτρων που έλαβαν τα κοινοτικά όργανα για να αντιμετωπίσουν την κρίση αυτή, τα μέτρα αυτά κρίθηκαν ανεπαρκή από τους Γάλλους γεωργούς. Τον Σεπτέμβριο και τον Οκτώβριο του 2001, οι σχέσεις μεταξύ κτηνοτρόφων και σφαγέων ήσαν ιδιαίτερα τεταμένες στη Γαλλία. Ομάδες κτηνοτρόφων σταμάτησαν παράνομα φορτηγά οχήματα για να ελέγξουν την καταγωγή του μεταφερομένου κρέατος και προέβησαν σε αποκλεισμούς σφαγείων. Οι ενέργειες αυτές κατέληξαν σε ορισμένες περιπτώσεις σε καταστροφές υλικού και κρεάτων. Για να άρουν τον αποκλεισμό των σφαγείων, οι κτηνοτρόφοι που διαδήλωναν απαίτησαν από τους σφαγείς να αναστείλουν τις εισαγωγές και να εφαρμόσουν μια «συνδικαλιστική» κλίμακα τιμών.

6. Τον Οκτώβριο του 2001, πραγματοποιήθηκαν διάφορες συναντήσεις μεταξύ των ομοσπονδιών που εκπροσωπούν τους εκτροφείς βοοειδών [6] και των ομοσπονδιών που εκπροσωπούν τους σφαγείς [7]. Κατόπιν μιας συναντήσεως της 24ης Οκτωβρίου 2001, που οργανώθηκε μετά από αίτηση του Γάλλου Υπουργού Γεωργίας, συνήφθη νέα συμφωνία μεταξύ των έξι ομοσπονδιών, ήτοι της FNSEA, της FNB, της FNPL, των JA, της FNCBV και της FNICGV.

7. Η συμφωνία αποτελούνταν από δύο σκέλη. Το πρώτο αφορούσε την «ανάληψη δέσμευσης για προσωρινή αναστολή των εισαγωγών» βοείου κρέατος. Το δεύτερο συνίστατο στην «ανάληψη δέσμευσης εφαρμογής της κλίμακας των τιμών αγοράς στην είσοδο του σφαγείου για τις αποσυρθείσες (από την παραγωγή) αγελάδες». Η συμφωνία περιείχε, μεταξύ άλλων, έναν κατάλογο τιμών ανά χιλιόγραμμο σφαγίου για ορισμένες κατηγορίες αγελάδων. Η συμφωνία επρόκειτο να τεθεί σε ισχύ στις 29 Οκτωβρίου 2001 και να εφαρμοσθεί μέχρι τα τέλη του Νοεμβρίου 2001.

8. Στις 30 Οκτωβρίου 2001, η Επιτροπή απέστειλε στις γαλλικές αρχές επιστολή ζητώντας πληροφορίες σχετικά με τη συμφωνία της 24ης Οκτωβρίου 2001. Στις 9 Νοεμβρίου 2001, οι γαλλικές αρχές απάντησαν στην από 30 Οκτωβρίου 2001 αίτηση παροχής πληροφοριών της Επιτροπής. Στις 9 Νοεμβρίου 2001, η Επιτροπή απέστειλε επιστολή στις FNSEA, FNB, FNPL, JA και FNICGV, ζητώντας πληροφορίες βάσει του άρθρου 11 του κανονισμού 17. Οι πέντε εν λόγω ομοσπονδίες απάντησαν στις αιτήσεις αυτές παροχής πληροφοριών στις 15 και στις 23 Νοεμβρίου 2001. Στις 26 Νοεμβρίου 2001, η Επιτροπή απέστειλε προειδοποιητική επιστολή στην FNSEA, στην FNB, στην FNPL, στους JA, στην FNCBV και στην FNICGV, αναφέροντας ότι τα περιστατικά των οποίων είχε λάβει γνώση συνιστούσαν παράβαση των κοινο-

6 — Της FNSEA, της FNB, της FNPL και των JA.

7 — Της Fédération nationale de l'industrie et des commerces en gros des viandes (της FNICGV) και της FNCBV. Η FNICGV δεν μετέχει στην παρούσα διαδικασία και η προσφυγή της ενώπιον του Πρωτοδικείου απορρίφθηκε με διάταξη της 9ης Νοεμβρίου 2004 ως απαράδεκτη.

τικών κανόνων του ανταγωνισμού, κάλεσε δε τις ομοσπονδίες να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους και τις προτάσεις τους μέχρι τις 30 Νοεμβρίου 2001 το αργότερο. Στις 17 Δεκεμβρίου 2001, η Επιτροπή διενήργησε ελέγχους στις εγκαταστάσεις ορισμένων από τις ομοσπονδίες, βάσει του άρθρου 14, παράγραφος 3, του κανονισμού 17. Στις 24 Ιουνίου 2002, η Επιτροπή απέστειλε ανακοίνωση αιτιάσεων στην FNSEA, στην FNB, στην FNPL, στους JA, στην FNCBV και στην FNICGV, που υπέβαλαν τις γραπτές παρατηρήσεις τους μεταξύ της 23ης Σεπτεμβρίου 2002 και της 4ης Οκτωβρίου 2002. Η ακρόαση των ομοσπονδιών πραγματοποιήθηκε στις 31 Οκτωβρίου 2002.

Γ — *Η προσβαλλόμενη απόφαση*

9. Στις 2 Απριλίου 2003, η Επιτροπή εξέδωσε την προσβαλλόμενη απόφαση. Σύμφωνα με την προσβαλλόμενη απόφαση, οι αναιρεσείουσες ομοσπονδίες και η FNICGV παρέβησαν το άρθρο 81, παράγραφος 1, ΕΚ, λόγω του ότι συνήψαν στις 24ης Οκτωβρίου 2001 γραπτή συμφωνία με σκοπό τον καθορισμό της ελάχιστης τιμής αγοράς ορισμένων κατηγοριών βοοειδών και την αναστολή των εισαγωγών βοείου κρέατος στη Γαλλία, καθώς και λόγω του ότι συνήψαν, μεταξύ τελών Νοεμβρίου και αρχών Δεκεμβρίου 2001, προφορική συμφωνία με τους ίδιους στόχους, η οποία εφαρμόζεται από τότε που έληξε η ως άνω γραπτή συμφωνία.

10. Ενόψει της φύσεως και της γεωγραφικής εκτάσεως της σχετικής αγοράς, η παράβαση χαρακτηρίστηκε ως πολύ σοβαρή. Η Επιτροπή, για να καθορίσει τον βαθμό ευθύνης κάθε ομοσπονδίας, έλαβε υπόψη τη σχέση μεταξύ των ετήσιων εισφορών που εισπράττει η κύρια γεωργική ομοσπονδία, ήτοι η FNSEA, και του ποσού των εισφορών που εισπράττει εκάστη των λοιπών ομοσπονδιών. Δεδομένου ότι η παράβαση ήταν μικρής διάρκειας, η Επιτροπή δεν προσαύξησε για τον λόγο αυτόν το βασικό ποσόν. Η Επιτροπή έλαβε επίσης υπόψη έναντι των έξι ομοσπονδιών διάφορες επιβαρυντικές και ελαφρυντικές περιστάσεις και προσάρμοσε αναλόγως το βασικό ποσόν του επιβλητέου προστίμου.

11. Το άρθρο 1 του διατακτικού της προσβαλλομένης αποφάσεως ορίζει τα εξής:

«Η [FNSEA], η [FNB], η [FNPL], οι [JA], η [FNICGV] και η [FNCBV] παρέβησαν το άρθρο 81 παράγραφος 1, [ΕΚ] με το να συνάψουν, στις 24ης Οκτωβρίου 2001, συμφωνία η οποία είχε ως αντικείμενο την αναστολή των εισαγωγών βοείου κρέατος στην Γαλλία και τον καθορισμό ελάχιστης τιμής για ορισμένες κατηγορίες ζώων, καθώς και με το να συνάψουν προφορικά συμφωνία με παρόμοιο σκοπό στα τέλη Νοεμβρίου και τις αρχές Δεκεμβρίου 2001.

Η παράβαση άρχισε στις 24ης Οκτωβρίου 2001 και παρήγε αποτελέσματα τουλάχιστον έως τις 11 Ιανουαρίου 2002.»

12. Σύμφωνα με το άρθρο 2 του διατακτικού της προσβαλλομένης αποφάσεως, οι ομοσπονδίες που μνημονεύονται στο άρθρο 1 εκλήθησαν να τερματίσουν πάραυτα την παράβαση. Σύμφωνα με το άρθρο 3 του διατακτικού της προσβαλλομένης αποφάσεως, επιβλήθηκαν πρόστιμα 12 εκατομμυρίων ευρώ, 1,44 εκατομμυρίων ευρώ, 600 000 ευρώ, 1,44 εκατομμυρίων ευρώ, 720 000 ευρώ και 480 000 ευρώ στην FNSEA, στην FNB, στους JA, στην FNPL, στην FNICGV και στην FNCBV αντιστοίχως.

Δ — Η διαδικασία ενώπιον του Πρωτοδικείου

13. Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 19 Ιουνίου 2003, το οποίο πρωτοκολλήθηκε υπό τον αριθμό Τ-217/03, η FNCBV άσκησε προσφυγή κατά της προσβαλλομένης αποφάσεως. Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 20 Ιουνίου 2003, το οποίο πρωτοκολλήθηκε υπό τον αριθμό Τ-245/03, η FNSEA, η FNB, η FNPL και οι JA άσκησαν επίσης προσφυγή κατά της προσβαλλομένης αποφάσεως. Οι προσφεύγοντες στις υποθέσεις Τ-217/03 και Τ-245/03 ζήτησαν, μεταξύ άλλων, την ακύρωση της προσβαλλομένης αποφάσεως και, επικουρικώς, την ακύρωση των προστίμων που τους είχαν επιβληθεί και, επικουρικότερον, τη μείωση των προστίμων. Η Γαλλική Δημοκρατία άσκησε παρέμβαση σε κάθε μία από τις υποθέσεις αυτές προς στήριξη των αιτημάτων των προσφευγόντων στις υποθέσεις Τ-217/03 και Τ-245/03 και, με διάταξη της 6ης Νοεμβρίου 2003, ο πρόεδρος του πέμπτου τμήματος του Πρωτοδικείου επέτρεψε την παρέμβαση αυτή. Με διάταξη της 3ης Απριλίου 2006, ο πρόεδρος του πρώτου τμήματος του Πρωτοδικείου διέταξε, αφού άκουσε τους διαδίκους, την συνεκδίκαση των υποθέσεων Τ-217/03 και Τ-245/03.

14. Το Πρωτοδικείο (πρώτο τμήμα) εξέδωσε την απόφασή του στις 13 Δεκεμβρίου 2006 επί των συνεκδικασθεισών υποθέσεων Τ-217/03 και Τ-245/03. Το Πρωτοδικείο απέρριψε όλα τα αιτήματα πλην δύο υποβληθέντων από τους προσφεύγοντες στις συνεκδικασθείσες αυτές υποθέσεις. Συναφώς, το Πρωτοδικείο έκρινε, πρώτον, ότι η Επιτροπή παρέβη την υποχρέωση αιτιολογήσεως, καθόσον δεν ανέφερε με την προσβαλλόμενη απόφαση ότι είχε χρησιμοποιήσει τους κύκλους εργασιών των βασικών μελών των αναιρεσειουσών ομοσπονδιών προκειμένου να ελέγξει αν τα πρόστιμα υπερέβαιναν το ανώτατο όριο του 10 % που ορίζει το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 και καθόσον δεν ανέφερε τις περιστάσεις βάσει των οποίων μπορούσε να λάβει υπόψη σωρευτικά αυτούς τους κύκλους εργασιών. Ωστόσο, το Πρωτοδικείο θεώρησε ότι η Επιτροπή εδικαιούτο να λάβει υπόψη τους κύκλους εργασιών των βασικών μελών των αναιρεσειουσών για να υπολογίσει το ανώτατο όριο, εφόσον επρόκειτο για ενεργά μέλη στις αγορές που είχαν επηρεαστεί από τις παραβάσεις για τις οποίες επιβλήθηκαν κυρώσεις με την προσβαλλόμενη απόφαση, οπότε έκρινε ότι, υπό τις συνθήκες αυτές, η παράλειψη της αιτιολογήσεως δεν έπρεπε να έχει ως αποτέλεσμα την ακύρωση της προσβαλλομένης αποφάσεως, καθόσον αυτό δεν θα μπορούσε να οδηγήσει παρά στην έκδοση άλλης αποφάσεως κατ' ουσίαν πανομοιότυπης με την ακυρωθείσα απόφαση, ή την τροποποίηση του ύψους των προστίμων. Δεύτερον, το Πρωτοδικείο θεώρησε ότι τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν στους αναιρεσείοντες έπρεπε να μειωθούν κατά 70 %, βάσει του σημείου 5, στοιχείο β΄ των κατευθυντηρίων γραμμών, και όχι κατά 60 % που αποτελεί το ποσοστό μειώσεως που εφάρμοσε η Επιτροπή.

15. Το Πρωτοδικείο όρισε συνεπώς το ύψος των επιβληθέντων προστίμων στις 360 000 ευρώ για την FNCBV, στα 9 000 000 ευρώ για την FNSEA, στο 1 080 000 για την FNB, στο

1 080 000 ευρώ για την FNPL και στις 450 000 για τους JA και απέρριψε τις προσφυγές κατά τα λοιπά.

III — Η αίτηση αναιρέσεως

16. Στις 19 Φεβρουαρίου 2007, η FNSEA, η FNB, η FNPL και οι JA υπέβαλαν αίτηση αναιρέσεως κατά της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, η οποία πρωτοκολλήθηκε υπό τον αριθμό C-110/07 P. Στις 20 Φεβρουαρίου 2007, η FNCBV υπέβαλε αίτηση αναιρέσεως κατά της ίδιας αποφάσεως, η οποία πρωτοκολλήθηκε υπό τον αριθμό C-101/07 P. Στις 18 Απριλίου 2007, ο Πρόεδρος του Δικαστηρίου, αφού άκουσε τους διαδίκους, διέταξε τη συνεκδίκαση των υποθέσεων C-101/07 P και C-110/07 P.

17. Στις υποθέσεις C-101/07 P και C-110/07 P, οι αναιρεσείουσες ομοσπονδίες ζητούν από το Δικαστήριο:

— να αναιρέσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση,

— να ακυρώσει τα πρόστιμα που τους επιβλήθηκαν,

— επικουρικώς, να μειώσει το ύψος των προστίμων που τους επιβλήθηκαν,

— να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα της διαδικασίας των ασφαλιστικών μέτρων και της κύριας δίκης ενώπιον του Πρωτοδικείου και της διαδικασίας ενώπιον του Δικαστηρίου.

18. Η Γαλλική Κυβέρνηση ζητεί από το Δικαστήριο:

— να αναιρέσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση,

— να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.

19. Η Επιτροπή ζητεί από το Δικαστήριο:

— να απορρίψει στο σύνολό τους τις αιτήσεις αναιρέσεως, σε αμφότερες τις υποθέσεις,

— να καταδικάσει τις αναιρεσείουσες ομοσπονδίες στα δικαστικά έξοδα.

20. Δεν ζητήθηκε ούτε πραγματοποιήθηκε επ' ακροατηρίου συζήτηση.

IV — Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

21. Η αναιρεσείουσα στην υπόθεση C-101/07 P, ήτοι η FNCBV, προβάλλει πέντε λόγους αναιρέσεως και έναν έκτο λόγο περί μειώσεως των προστίμων. Ο πρώτο λόγος αντλείται από πλάνη περί το δίκαιο, καθόσον το Πρωτοδικείο δεν αναγνώρισε ότι η Επιτροπή είχε προσβάλει τα δικαιώματα άμυνας με την ανακοίνωση αιτιάσεων. Ο δεύτερος λόγος αφορά την εκ μέρους του Πρωτοδικείου παραμόρφωση ορισμένων πραγματικών περιστατικών, ήτοι των χειρόγραφων σημειώσεων του διευθυντή της FNB σχετικά με τη συνεδρίαση της 29ης Νοεμβρίου 2001 (σκέψεις 169 έως 174 της προσβαλλομένης αποφάσεως), της συνεντεύξεως της 4ης Δεκεμβρίου 2001 του αντιπροέδρου της FNB προς την επιθεώρηση Vendée Agricole (σκέψη 176 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως), του από 5 Δεκεμβρίου 2001 σημειώματος της ομοσπονδίας της Vendée (σκέψεις 175 έως 177 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως), του ενημερωτικού σημειώματος της FNPL που απεστάλη με τηλεομοιοτυπία στις 10 Δεκεμβρίου 2001 (σκέψη 179 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως) και των χειρόγραφων σημειώσεων του διευθυντή της FNB σχετικά με τη συνεδρίαση της 5ης Δεκεμβρίου 2001 (σκέψη 180 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως). Με τον τρίτο λόγο υποστηρίζεται ότι το Πρωτοδικείο πλανήθηκε περί το δίκαιο, καθόσον το συμπέρασμά του ότι η FNCBV μετέσχε στην παράταση της συμφωνίας της 24ης Οκτωβρίου 2001 στηρίχθηκε σε ένα τεκμήριο. Με τον τέταρτο λόγο, η FNCBV υποστηρίζει, επικουρικώς, ότι, ακόμη και αν υποτεθεί ότι το Δικαστήριο θα θεωρήσει ότι η FNCBV μετέσχε στην παράταση της συμφωνίας της 24ης Οκτωβρίου 2001, το Πρωτοδικείο πλανήθηκε περί το δίκαιο, πρώτον, χαρακτηρίζοντας τη συμφωνία ως αντίθετη προς τον ανταγωνισμό και, δεύτερον, παραλείποντας να αναλύσει τις συνέπειες της συμφωνίας. Με τον πέμπτο λόγο της, η FNCBV υποστηρίζει ότι το Πρωτοδικείο πλανήθηκε περί το δίκαιο κατά την εφαρμογή του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, πρώτον, καθόσον παρέβη την υποχρέωση αιτιολογήσεως όσον αφορά τη συνεκτίμηση του κύκλου εργασιών των μελών της FNCBV για τον έλεγχο του αν είχε τηρηθεί το ανώτατο όριο του 10 % που διαλαμβάνεται στη διάταξη αυτή και, δεύτερον, καθόσον το Πρωτοδικείο χρησιμοποίησε αντιφατικό σκεπτικό, τονίζοντας τον ενεργό και άμεσο ρόλο που οι αναιρεσείουσες ομοσπονδίες είχαν διαδραματίσει στην προβαλλόμενη πρακτική ενώ, παραλλήλως, είπε ότι οι αναιρεσείουσες ομοσπονδίες δεν ήταν παρά το όχημα για τις ενέργειες των μελών τους. Με τον έκτο λόγο της, που αφορά τη μείωση του επιβληθέντος προστίμου, η FNCBV υποστηρίζει ότι το Πρωτοδικείο πλανήθηκε περί το δίκαιο, καθόσον παρέβη το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, επιβάλλοντας στην FNCBV πρόστιμο που υπερβαίνει το 10 % του κύκλου εργασιών της.

22. Οι αναιρεσείοντες στην υπόθεση C-110/07 P, ήτοι η FNSEA, η FNB, η FNPL και οι JA, προβάλλουν τέσσερις λόγους προς στήριξη της αιτήσεώς τους αναιρέσεως και του αιτήματός τους περί μειώσεως των επιβληθέντων προστίμων. Ο πρώτος λόγος αντλείται από παραμόρφωση των πραγματικών περιστατικών που διαπίστωσε το Πρωτοδικείο, το οποίο έλαβε υπόψη δύο ουσιώδη αποδεικτικά στοιχεία από τα οποία αποδεικνύεται ότι η συμφωνία της 24ης Οκτωβρίου 2001 δεν είχε παραταθεί πέραν της 30ής Νοεμβρίου 2001. Ο δεύτερος λόγος αντλείται από προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας, καθόσον το Πρωτοδικείο θεώρησε ότι η ανακοίνωση αιτιάσεων της

Επιτροπής ήταν επαρκώς σαφής και ακριβής (σκέψεις 210 έως 225 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως). Ο τρίτος λόγος αντλείται από παράβαση του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, καθόσον το Πρωτοδικείο έλαβε υπόψη τον κύκλο εργασιών των μελών των αναιρεσειουσών ομοσπονδιών για να ελέγξει αν τα πρόστιμα είχαν πράγματι τηρήσει το νόμιμο ανώτατο όριο. Ο τέταρτος λόγος αντλείται από την εκ μέρους του Πρωτοδικείου παράβαση του κανόνα περί μη σωρεύσεως των κυρώσεων και την παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας των κυρώσεων, καθόσον το Πρωτοδικείο επέβαλε πρόστιμο σε κάθε αναιρεσείουσα ομοσπονδία λαμβάνοντας υπόψη τον κύκλο εργασιών μελών που είναι κοινά σε περισσότερες ομοσπονδίες.

23. Κατά τη γνώμη μου, μόνον από τον πέμπτο και τον έκτο λόγο της FNCBV και τον τρίτο λόγο της FNSEA, της FNB, της FNPL και των JA ανακύπτει νέο νομικό ζήτημα. Θα περιοριστώ συνεπώς στη λεπτομερή ανάλυση των λόγων αυτών και θα διατυπώσω μόνο σύντομη ανάλυση των λοιπών λόγων που προέβαλαν οι αναιρεσείοντες.

24. Δεδομένου ότι ορισμένοι από τους λόγους που προέβαλαν οι αναιρεσείουσες ομοσπονδίες στην παρούσα διαδικασία αλληλοεπικαλύπτονται, θα προβώ στη συνεξέταση των λόγων αυτών.

V — Προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας

25. Με τον πρώτο και τον δεύτερο λόγο, οι αναιρεσείουσες ομοσπονδίες στις υποθέσεις C-101/07 P και C-110/07 P αντιστοίχως υποστηρίζουν ότι το Πρωτοδικείο πλανήθηκε περί το δίκαιο μη αναγνωρίζοντας ότι η Επιτροπή προσέβαλε τα δικαιώματά τους άμυνας. Κατά τις αναιρεσείουσες ομοσπονδίες, η προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας προκύπτει από το γεγονός ότι η Επιτροπή δεν ανέφερε με την ανακοίνωση αιτιάσεων ότι προετίθετο να λάβει υπόψη τον κύκλο εργασιών των μελών των ομοσπονδιών αυτών για τον υπολογισμό του ανωτάτου ορίου του 10 % που διαλαμβάνεται στο άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17. Οι αναιρεσείουσες ομοσπονδίες φρονούν ότι υποχρέωση της Επιτροπής να αναφέρει ότι προετίθετο να λάβει υπόψη τον κύκλο εργασιών των μελών τους είχε ιδιαίτερη σημασία στο πλαίσιο της παρούσας υποθέσεως, στον βαθμό που η Επιτροπή, με την προσβαλλόμενη απόφαση, απέκλινε από τη συνήθη μέθοδό της για τον υπολογισμό των προστίμων.

26. Η Επιτροπή φρονεί ότι οφείλει να αναφέρει ότι προτίθεται να επιβάλει πρόστιμα στις επιχειρήσεις ή στις ενώσεις επιχειρήσεων και να διατυπώσει τα κύρια νομικά και πραγματικά στοιχεία βάσει των οποίων μπορεί να επιβληθεί πρόστιμο. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι δεν είναι υποχρεωμένη να αναφέρει με την ανακοίνωση αιτιάσεων την μεθοδολογία του υπολογισμού του προστίμου την οποία μπορεί κατόπιν να εφαρμόσει με την απόφασή της. Η Επιτροπή σημειώνει επίσης ότι η δυνατότητα συνεκτιμήσεως του κύκλου εργασιών των μελών μιας ενώσεως επιχειρήσεων για τον υπολογισμό

του ανωτάτου ορίου του 10 % που διαλαμβάνεται στο άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 προκύπτει τόσο από τη νομολογία όσο και από το σημείο 5, στοιχείο γ΄, των κατευθυντηρίων γραμμών.

Εκτίμηση

27. Το Πρωτοδικείο θεώρησε ότι η Επιτροπή δεν είχε προσβάλει τα δικαιώματα άμυνας των αναιρεσειουσών ομοσπονδιών παραλείποντας να αναφέρει, με την ανακοίνωση αιτιάσεων, ότι προετίθετο να λάβει υπόψη τους κύκλους εργασιών των μελών τους για τον υπολογισμό του βασικού ποσού των προστίμων και για τον έλεγχο της τηρήσεως του ανωτάτου ορίου του 10 % που καθορίζει το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 [8]. Το Πρωτοδικείο θεώρησε, σύμφωνα με την πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, ότι η παροχή στοιχείων με την ανακοίνωση αιτιάσεων σχετικά με το ύψος των προστίμων των οποίων μελετάται η επιβολή, συμπεριλαμβανομένου του ανωτάτου ορίου του 10 %, πριν παρασχεθεί στις επιχειρήσεις η δυνατότητα να διατυπώσουν τις παρατηρήσεις τους επί των αιτιάσεων που ελήφθησαν υπόψη κατ' αυτών, θα προδίκαζε κατά τρόπον ανάρμοστο την απόφαση της Επιτροπής [9]

28. Κατά πάγια νομολογία, αν η Επιτροπή αναφέρει ρητώς, με την ανακοίνωση αιτιάσεων, ότι πρόκειται να εξετάσει αν πρέπει να επιβάλει πρόστιμα στις οικείες επιχειρήσεις και να αναφέρει επίσης τα κύρια πραγματικά και νομικά στοιχεία που μπορούν να επισύρουν πρόστιμο, όπως είναι η σοβαρότητα και η διάρκεια της υποτιθεμένης παραβάσεως και το γεγονός ότι αυτή διεπράχθη εκ προθέσεως ή εξ αμελείας, πληροί την υποχρέωσή της σεβασμού του δικαιώματος ακροάσεως των επιχειρήσεων. Τα στοιχεία αυτά θεωρούνται επαρκή ώστε να μπορέσουν οι επιχειρήσεις ή οι ενώσεις επιχειρήσεων να αμυνθούν έναντι της διαπιστώσεως της παραβάσεως ή έναντι της επιβολής προστίμου [10].

29. Κατά τη γνώμη μου, ο καθορισμός, μεταξύ άλλων, του βασικού ποσού των προστίμων, η προσαρμογή του βασικού αυτού ποσού λαμβανομένων υπόψη ενδεχομένων επιβαρυντικών ή ελαφρυντικών περιστάσεων και ο συνακόλουθος έλεγχος του αν τα πρόστιμα υπερβαίνουν το ανώτατο όριο του 10 % που προβλέπει το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 αποτελούν τμήματα μιας διαδικασίας υπολογισμού του ύψους του προστίμου και εξασφαλίσεως της τηρήσεως του νομίμου ανωτάτου ορίου του

8 — Βλ. παράγραφος 224 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

9 — Βλ. παράγραφος 222 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως. Βλ. απόφαση του Δικαστηρίου, της 7ης Ιουνίου 1983, 100/80 έως 103/80, Musique Diffusion française κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 1983, σ. 1825, σκέψη 21), και απόφαση του Πρωτοδικείου, της 20ής Μαρτίου 2002, T-31/99, ABB Asea Brown Boveri κατά Επιτροπής (Συλλογή 2002, σ. II-1881, σκέψη 66).

10 — Απόφαση Musique Diffusion française κ.λπ. κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 9, σκέψη 21. Βλ. επίσης απόφαση της 28ης Ιουνίου 2005, C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P έως C-208/02 P και C-213/02 P Dansk Rørindustri κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 2005, σ. I-5425, σκέψη 428).

ποσού αυτού. Από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει σαφώς ότι η Επιτροπή δεν οφείλει να παρέχει με τέτοιο βαθμό ακρίβειας τα στοιχεία όσον αφορά τον υπολογισμό και τον έλεγχο των προστίμων με την ανακοίνωση αιτιάσεων προκειμένου να παράσχει τη δυνατότητα στις επιχειρήσεις ή ενώσεις επιχειρήσεων να υπερασπισθούν τα συμφέροντά τους. Επιπλέον, σε περίπτωση προστίμων επιβληθέντων σε ενώσεις επιχειρήσεων, η δυνατότητα ελέγχου, με αναφορά στον κύκλο εργασιών των μελών των ενώσεων αυτών, της μη υπερβάσεως του ανωτάτου ορίου του 10 % που διαλαμβάνεται στο άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 έχει γίνει δεκτή τόσο από το Πρωτοδικείο όσο και από το Δικαστήριο [11]. Έτσι, οι ενώσεις αυτές επιχειρήσεων μπορούσαν να προβλέψουν ότι η Επιτροπή θα ελάμβανε υπόψη τον κύκλο εργασιών των μελών τους για να ελέγξει αν το ύψος των προστίμων είχε υπερβεί το νόμιμο ανώτατο όριο.

30. Θεωρώ κατά συνέπεια ότι ο πρώτος και ο δεύτερος λόγος των αναιρεσειουσών ομοσπονδιών στις υποθέσεις C-101/07 P και C-11007 P, αντιστοίχως, πρέπει να απορριφθούν ως αβάσιμοι.

11 — Βλ., επί παραδείγματι, αποφάσεις της 23ης Φεβρουαρίου 1994, T-39/92 και T-40/92, CB και Europay κατά Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. II-49 της 21ης Φεβρουαρίου 1995, T-29/92, SPO κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. II-289), της 14ης 14ης Μαΐου 1998, T-338/94, Finnboard κατά Επιτροπής (Συλλογή 1998, σ. II-1617) και της 16ης Νοεμβρίου 2000, C-298/98 P, Finnboard κατά Επιτροπής (Συλλογή 2000, σ. I-10157).

VI — Πλάνη περί το δίκαιο του Πρωτοδικείου κατά την εφαρμογή του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17

Η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση

31. Πρωτοδίκως, οι αναιρεσείουσες ομοσπονδίες υποστήριξαν ότι η Επιτροπή παρέβη το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, καθόσον επέβαλε πρόστιμα υπερβαίνοντα το ανώτατο όριο του 10 % των κύκλων εργασιών τους [12]. Οι αναιρεσείουσες ομοσπονδίες υποστήριξαν ότι από τη νομολογία προέκυπτε ότι η συνεκτίμηση των κύκλων εργασιών των μελών ενώσεων επιχει-

12 — Βλ. σκέψη 301 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως. Από το άρθρο 1 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως προκύπτει σαφώς ότι η απόφαση αυτή απευθύνεται, μεταξύ άλλων, στις αναιρεσείουσες ομοσπονδίες και όχι στα μέλη τους. Επιπλέον, σύμφωνα με το άρθρο 3 της προσβαλλομένης αποφάσεως, πρόστιμα ύψους 480 000 έως 12 εκατομμυρίων ευρώ λόγω παραβάσεως του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ επιβλήθηκαν στις αναιρεσείουσες ομοσπονδίες και όχι στα μέλη τους. Τα ποσά των προστίμων που επιβλήθηκαν στις αναιρεσείουσες ομοσπονδίες με την προσβαλλόμενη απόφαση μειώθηκαν με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση και ορίστηκαν στο ύψος των 360 000 έως 9 εκατομμυρίων ευρώ. Ωστόσο, δεν αμφισβητείται ότι η Επιτροπή, όταν υπολόγισε, σύμφωνα με το άρθρο 15, παράγραφος 2 του κανονισμού 17, το ανώτατο όριο του επιβλητέου στις αναιρεσείουσες ομοσπονδίες προστίμου λόγω παραβάσεως του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ, δεν υπολόγισε το όριο αυτό σε σχέση με τους κύκλους εργασιών των εν λόγω αναιρεσειουσών ομοσπονδιών, αλλά σε σχέση με τους κύκλους εργασιών των μελών τους. Η μέθοδος αυτή εγκρίθηκε από το Πρωτοδικείο. Βλ., ειδικότερα, σκέψη 312 έως 334 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως. Οι αναιρεσείουσες ομοσπονδίες υποστήριξαν ενώπιον του Πρωτοδικείου, χωρίς να αντικρουσθούν από την Επιτροπή, ότι τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν με την προβαλλόμενη απόφαση υπερέβαιναν το 10 % του κύκλου εργασιών τους. Συναφώς, στη σκέψη 301 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, οι αναιρεσείουσες ομοσπονδίες υποστήριξαν ότι τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν αντιπροσωπεύουν άνω του 25 % του κύκλου εργασιών της FNCBV, το 200 % των ετήσιων εισφορών της FNSEA, το 240 % των ετήσιων εισφορών της FNB, το 80 % των εισφορών της FNPL και το 200 % των εισφορών των JA. Παρά το γεγονός ότι το Πρωτοδικείο μείωσε τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν στις αναιρεσείουσες ομοσπονδίες με την προσβαλλόμενη απόφαση, τα «προσαρμοσθέντα» έτσι πρόστιμα φαίνεται να εξακολουθούν να υπερβαίνουν το 10 % του κύκλου εργασιών αυτών των ενώσεων επιχειρήσεων. Πράγματι, η FNCBV εξακολουθεί να υποστηρίζει ενώπιον του Δικαστηρίου ότι το πρόστιμο που της επιβλήθηκε με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση αντιστοιχεί στο 20 % περίπου του κύκλου εργασιών της όσον αφορά τα έσοδα.

ρήσεων για τον υπολογισμό του ανωτάτου ορίου του προστίμου μπορούσε να γίνει μόνον αν, δυνάμει των εσωτερικών της κανόνων, η οικεία ένωση επιχειρήσεων μπορούσε να δεσμεύσει τα μέλη της. Συναφώς, οι αναιρεσείουσες ομοσπονδίες ισχυρίστηκαν ότι δεν μπορούσαν να δεσμεύσουν τα αντίστοιχα μέλη τους.

32. Με τις σκέψεις 317 έως 319 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το Πρωτοδικείο διαπίστωσε τα ακόλουθα:

«317 Συγκεκριμένα, κατά πάγια νομολογία, το ανώτατο όριο του 10 % του κύκλου εργασιών πρέπει να υπολογίζεται σε σχέση με τον κύκλο εργασιών που πραγματοποίησε καθεμία από τις επιχειρήσεις που μετέσχον στις συμφωνίες και εναρμονισμένες πρακτικές ή το σύνολο των επιχειρήσεων που είναι μέλη των ενώσεων επιχειρήσεων, τουλάχιστον όταν, σύμφωνα με τους εσωτερικούς κανόνες της, η ένωση μπορεί να δεσμεύσει τα μέλη της. Η δυνατότητα αυτή συνεκτιμήσεως, συναφώς, του κύκλου εργασιών του συνόλου των επιχειρήσεων μελών μιας ενώσεως δικαιολογείται καθόσον, κατά τον καθορισμό του ύψους των προστίμων, μπορεί μεταξύ άλλων να ληφθεί υπόψη η επιρροή που η επιχείρηση άσκησε στην αγορά, για παράδειγμα λόγω του μεγέθους της και της οικονομικής ισχύος της, σε σχέση με τα οποία παρέχει ενδείξεις ο κύκλος εργασιών της επιχειρήσεως, καθώς και το αποτρεπτικό αποτέλεσμα που πρέπει να έχουν τα πρόστιμα αυτά. Η επιρροή όμως που άσκησε στην αγορά μια ένωση επιχειρήσεων δεν εξαρτάται από τον ίδιο κύκλο εργασιών, από τον οποίο δεν προκύπτει ούτε το μέγεθός της ούτε η οικονομική ισχύς της, αλλά από τον κύκλο εργασιών των μελών της που συνιστά μια ένδειξη όσον αφορά το μέγεθος και την οικονομική ισχύ της […].

318 Η νομολογία αυτή δεν αποκλείει ωστόσο να μπορεί να ληφθεί, σε ειδικές περιπτώσεις, υπόψη ο κύκλος εργασιών των μελών μιας ενώσεως έστω και αν αυτή δεν διαθέτει, τυπικά, την εξουσία να δεσμεύει τα μέλη της, λόγω ελλείψεως εσωτερικών κανόνων που της αναγνωρίζουν μια τέτοια ικανότητα […].

319 […] το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι η συνεκτίμηση του αθροίσματος των κύκλων εργασιών των μελών της οικείας ένωσης μπορεί να δικαιολογηθεί από άλλες ειδικές περιστάσεις, πέραν της ύπαρξης εσωτερικών κανόνων που επιτρέπουν στην ένωση αυτή να δεσμεύει τα μέλη της. Πρόκειται, ειδικότερα, για τις περιπτώσεις κατά τις οποίες η παράβαση την οποία διέπραξε μία ένωση αφορά τις δραστηριότητες των μελών της και οι αντίθετες προς τον ανταγωνισμό επίμαχες πρακτικές εκτελούνται άμεσα από την ένωση προς όφελος των μελών της και σε συνεργασία με αυτά, καθόσον η ένωση δεν έχει αντικειμενικά συμφέροντα αυτοτελή σε σχέση με αυτά των μελών της. Μολονότι, σε ορισμένες από τις περιπτώσεις αυτές, η Επιτροπή μπορεί ενδεχομένως, πέραν της επιβολής κυρώσεων στην οικεία ένωση, να επιβάλει ατομικά πρόστιμα σε καθεμία από τις επιχειρήσεις μέλη, τούτο μπορεί να αποβεί ιδιαίτερα δυσχερές, αν όχι αδύνατο, όταν ο αριθμός των επιχειρήσεων αυτών είναι πολύ μεγάλος.»

33. Το Πρωτοδικείο έκρινε περαιτέρω με τις σκέψεις 320 και 323 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως ότι, με βάση τις περιστάσεις της

υπό κρίση υποθέσεως, ήταν δικαιολογημένη η συνεκτίμηση του κύκλου εργασιών των βασικών μελών των αναιρεσειουσών ομοσπονδιών για τον υπολογισμό του ανωτάτου ορίου του προστίμου σύμφωνα με το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 [13], καθόσον, πρώτον, πρωταρχική αποστολή των αναιρεσειουσών ομοσπονδιών ήταν η υπεράσπιση και η εκπροσώπηση των συμφερόντων των βασικών μελών τους, ήτοι των κατόχων γεωργικών εκμεταλλεύσεων, των συνεταιριστικών ομίλων και των επιχειρήσεων σφαγής [14]. Δεύτερον, καθόσον η επίδικη συμφωνία δεν αφορούσε τη δραστηριότητα των ίδιων των αναιρεσειουσών ομοσπονδιών, αλλά τη δραστηριότητα των βασικών μελών τους, δεδομένου ότι οι ομοσπονδίες αυτές δεν πωλούν, δεν αγοράζουν ούτε εισάγουν βόειο κρέας [15]. Τρίτον, καθόσον η επίδικη συμφωνία είχε συναφθεί ευθέως προς όφελος των βασικών μελών των αναιρεσειουσών ομοσπονδιών [16]. Τέταρτον, καθόσον οι επίδικη συμφωνία τέθηκε σε εφαρμογή, μεταξύ άλλων, με τη σύναψη τοπικών συμφωνιών μεταξύ των αναιρεσειουσών ομοσπονδιών [17].

B — *Επιχειρηματολογία*

34. Με τον πέμπτο και τον τρίτο λόγο αντιστοίχως, οι αναιρεσείουσες στις υποθέσεις C-101/07 P και C-110/07 P υποστηρίζουν ότι το Πρωτοδικείο πλανήθηκε περί το δίκαιο εφαρμόζοντας εσφαλμένα το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17. Ο πέμπτος λόγος της FNCBV διαιρείται σε δύο σκέλη.

35. Η FNSEA, η FNB, η FNPL, οι JA, (τρίτος λόγος), η Γαλλική Κυβέρνηση και η FNCBV (πρώτο σκέλος του πέμπτου λόγου) υποστηρίζουν, κατ' ουσίαν, ότι, σύμφωνα με τη νομολογία του Πρωτοδικείου [18], όπως αυτή έχει επιβεβαιωθεί από το Δικαστήριο στην υπόθεση C-298/98 P, Finnboard κατά Επιτροπής [19], η συνεκτίμηση των κύκλων εργασιών των μελών ενώσεων επιχειρήσεων για τον υπολογισμό του ανωτάτου ορίου του 10 % που διαλαμβάνεται στο άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 είναι δυνατή μόνον αν, δυνάμει των εσωτερικών κανόνων της, η οικεία ένωση μπορεί να δεσμεύσει τα μέλη της. Συναφώς, οι αναιρεσείουσες ομοσπονδίες φρονούν ότι το Πρωτοδικείο μετέστρεψε με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση την πάγια νομολογία όσον αφορά τον υπολογισμό του 10 % βάσει του κύκλου εργασιών των μελών των αναιρεσειουσών ομοσπονδιών, μολονότι οι ομοσπονδίες αυτές δεν μπορούν να δεσμεύσουν τα μέλη τους. Με τα υπομνήματα απαντήσεως, η FNSEA, η FNB, η FNPL και οι JA εμμένουν στο ότι, ναι μεν ορισμένες παλαιότερες υποθέσεις [20] μπορεί να ήσαν κάπως αμφίσημες καθόσον αναφέρουν ότι το ανώτατο όριο του 10 % μπορούσε να υπολογισθεί σε σχέση με τον κύκλο εργασιών των μελών μιας ενώσεως «τουλάχιστον» όταν, δυνάμει των εσωτερικών της κανόνων, η ένωση μπορούσε να δεσμεύσει τα μέλη της, πλην όμως η αμφισημία αυτή ήρθη με την απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση Finnboard κατά Επιτροπής. Από τη διατύπωση της σκέψεως 66 της τελευταίας αυτής αποφάσεως, που αναφέρει ότι «προς τούτο, δεν απαιτείται να έχουν όντως μετάσχει στην παράβαση τα μέλη της ενώσεως, αλλά αρκεί η ένωση να έχει, δυνάμει των εσωτερικών κανόνων, τη δυνατότητα να δεσμεύει τα μέλη της», προκύπτει σαφώς ότι η δυνατότητα μιας

13 — Βλ. σκέψη 324 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.
14 — Βλ. σκέψη 320 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.
15 — Βλ. σκέψη 321 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.
16 — Βλ. σκέψη 322 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.
17 — Βλ. σκέψη 323 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.
18 — Βλ. αποφάσεις CB και Europay κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 11, σκέψη 136 SPO κ.λπ. κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 11, σκέψη 385 και T-338/94, Finnboard κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 11, σκέψη 270.
19 — Προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 11, σκέψη 66.
20 — Βλ. τις προπαρατεθείσες υποθέσεις στην υποσημείωση 18.

ενώσεως να δεσμεύει τα μέλη της αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για τη συνεκτίμηση του κύκλου εργασιών των μελών αυτών για τον υπολογισμό του ανωτάτου ορίου του 10 %. Η FNCBV φρονεί επίσης ότι το Πρωτοδικείο δεν αιτιολόγησε τη μεταστροφή της νομολογίας του και ότι η μεταστροφή αυτή είναι αντίθετη προς την αρχή της ασφαλείας δικαίου.

36. Η FNSEA, η FNB, η FNPL και οι JA υποστηρίζουν ότι, μεταξύ των τεσσάρων προϋποθέσεων που έθεσε το Πρωτοδικείο με τις σκέψεις 320 έως 323 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, οι τρεις πρώτες δεν αποτελούν «ειδικές» προϋποθέσεις, στον βαθμό που πληρούνται «φυσικά» στην περίπτωση μιας ενώσεως επιχειρήσεων της οποίας η πρωταρχική αποστολή είναι η υπεράσπιση και εκπροσώπηση των συμφερόντων των μελών της. Επιπλέον, όσον αφορά την τέταρτη προϋπόθεση σχετικά με τη συμμετοχή των μελών στην παράβαση, η FNSEA, η FNB, η FNPL και οι JA υποστηρίζουν ότι το γεγονός ότι ορισμένα μέλη των αναιρεσειουσών ομοσπονδιών μπορεί να μετέσχον στην εφαρμογή της επίμαχης συμφωνίας δεν αποδεικνύει ότι το σύνολο των μελών των ενώσεων αυτών μετέσχε εμμέσως στην παράβαση.

37. Η Γαλλική Κυβέρνηση παρατηρεί επίσης ότι, δεδομένου ότι δύο από τις προϋποθέσεις που απαιτεί το Πρωτοδικείο για τον υπολογισμό του ανωτάτου ορίου του 10 % που διαλαμβάνεται στο άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 βάσει του κύκλου εργασιών των μελών μιας ενώσεως πληρούνται σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις, οι κύκλοι εργασιών των μελών των ενώσεων θα λαμβάνονται συστηματικά υπόψη για τον καθορισμό του επίμαχου ανωτάτου ορίου. Κατά τη Γαλλική Κυβέρνηση, οι δύο προϋποθέσεις που σχεδόν πάντοτε θα πληρούνται είναι, αφενός, το γεγονός ότι η παράβαση που διέπραξε η ένωση αφορά τις δραστηριότητες των μελών της και, αφετέρου, το γεγονός ότι οι επίμαχες αντίθετες προς τον ανταγωνισμό πρακτικές διενεργούνται από την ένωση ευθέως προς όφελος των μελών της και σε συνεργασία με αυτά.

38. Η FNCBV φρονεί επίσης ότι το Πρωτοδικείο πλανήθηκε περί το δίκαιο καθόσον, εν προκειμένω, εφάρμοσε εσφαλμένα τη νέα του προσέγγιση όσον αφορά το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17. Η FNCBV υποστηρίζει ότι δύο από τις τέσσερις σωρευτικές και ειδικές προϋποθέσεις που παρέθεσε το Πρωτοδικείο στις σκέψεις 320 έως 323 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως δεν επληρούντο εν προκειμένω. Πρώτον, η συμφωνία της 24ης Οκτωβρίου 2001 ήταν αντίθετη προς το συμφέρον της FNCBV, στον βαθμό που καθόριζε μια ελάχιστη τιμή αγοράς των ζώων. Επιπλέον, η συμφωνία είχε ως αποτέλεσμα την άρση των αποκλεισμών των σφαγείων. Δεύτερον, η αυτοτέλεια των συμφερόντων της FNCBV σε σχέση με τα συμφέροντα των μελών της αποδεικνύει όχι μόνον από το γεγονός ότι δεν έχει τη δυνατότητα να δεσμεύει τα μέλη της, αλλά και από τον περιορισμένο αριθμό τοπικών συμφωνιών μεταγενέστερων της συμφωνίας της 24ης Οκτωβρίου 2001. Η FNCBV υποστηρίζει επίσης ότι το Πρωτοδικείο πλανήθηκε περί το δίκαιο, καθόσον παρέλειψε να αποδείξει ότι ήταν αδύνατο να απευθυνθεί η προσβαλλόμενη απόφαση στα μέλη της FNCBV και να επιβληθούν ατομικά πρόστιμα στα μέλη της. Κατά την FNCBV, σύμφωνα με το σημείο 5, στοιχείο γ΄, των κατευθυντηρίων γραμμών, μόνον αν αποδείξει ότι η επιβολή ατομικής κυρώσεως στα μέλη της ενώσεως είναι αδύνατη μπορεί η Επιτροπή να επιβάλει πρόστιμο στην ένωση επιχειρήσεων ισοδύναμο προς το σύνολο των προστίμων που θα είχε επιβάλει στα μέλη.

39. Με το δεύτερο σκέλος του πέμπτου λόγου, η FNCBV υποστηρίζει ότι, στη σκέψη 320 επ. της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, τονίζεται το γεγονός ότι η συμφωνία της 24ης Οκτωβρίου 2001 δεν σχετιζόταν με τις δραστηριότητες των αναιρεσειουσών ομοσπονδιών, ενώ στη σκέψη 341 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως τονίζεται το γεγονός ότι οι αναιρεσείουσες ομοσπονδίες είχαν υπογράψει τη συμφωνία αυτή, είχαν μετάσχει σε αυτή, ήταν υπεύθυνες για αυτήν και είχαν διαδραματίσει έναν ατομικό ρόλο σε αυτή ή την είχαν εκτελέσει. Το Πρωτοδικείο χρησιμοποίησε έτσι αντιφατική συλλογιστική στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση. Στην πραγματικότητα, λέγοντας στη σκέψη 341 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως ότι οι αναιρεσείουσες ομοσπονδίες μετέσχον στη συμφωνία, το Πρωτοδικείο αναγνώρισε εμμέσως ότι η συνεκτίμηση του κύκλου εργασιών των μελών των ενώσεων δεν εδικαιολογείτο βάσει του άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17. Οι αναιρεσείουσες ομοσπονδίες ζητούν συνεπώς την αναίρεση της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

40. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι, σύμφωνα με τη νομολογία του Πρωτοδικείου, «το ανώτατο όριο του 10 % του κύκλου εργασιών πρέπει να υπολογίζεται σε σχέση με τον κύκλο εργασιών που πραγματοποιεί κάθε μία από τις επιχειρήσεις που μετέχουν στις επίμαχες συμφωνίες και εναρμονισμένες πρακτικές ή το σύνολο των επιχειρήσεων που είναι μέλη των ενώσεων επιχειρήσεων, τουλάχιστον εφόσον είναι δυνατή, κατά τους εσωτερικούς κανόνες λειτουργίας της ενώσεως, η γένεση ευθύνης των μελών της» [21]. Η Επιτροπή φρονεί ωστόσο ότι το γεγονός ότι μια ένωση επιχειρήσεων δεν διαθέτει οπωσδήποτε τη δυνατότητα να δεσμεύει τα μέλη της δεν σημαίνει ότι ο κύκλος εργασιών των μελών της δεν μπορεί να ληφθεί υπόψη κατά τον καθορισμό του ανωτάτου ορίου, σύμφωνα με το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, του επιβλητέου στην ένωση προστίμου.

41. Προκειμένου να εγγυηθεί την πρακτική αποτελεσματικότητα των προστίμων που επιβλήθηκαν στις ενώσεις επιχειρήσεων με πολύ χαμηλό κύκλο εργασιών αλλά με πολλές επιχειρήσεις μέλη, το Πρωτοδικείο θεώρησε, με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, ότι, αν επληρούντο τέσσερις προϋποθέσεις, ο κύκλος εργασιών των μελών της ενώσεως μπορούσε να ληφθεί υπόψη για τον υπολογισμό του ανωτάτου ορίου των εν λόγω προστίμου. Η Επιτροπή φρονεί συνεπώς ότι οι ισχυρισμοί των αναιρεσειουσών ομοσπονδιών ότι το Πρωτοδικείο δεν ακολούθησε τη νομολογία ή ακόμα και ότι την άλλαξε πρέπει να απορριφθούν, στον βαθμό που η νομολογία αποσκοπεί επίσης στη διατήρηση της πρακτικής αποτελεσματικότητας των προστίμων. Η Επιτροπή τονίζει ότι, ακόμη και αν η λύση την οποία δέχθηκε το Πρωτοδικείο διευκρίνιζε ή διεύρυνε το περιεχόμενο της υφισταμένης νομολογίας, μια τέτοια διευκρίνιση ή διεύρυνση δεν συνιστά πλάνη περί το δίκαιο, εφόσον η λύση είναι αιτιολογημένη και βάσιμη. Συγκεκριμένα, η προγενέστερη νομολογία ουδόλως αποκλείει τη συνεκτίμηση του κύκλου εργασιών των μελών μιας ενώσεως που δεν διαθέτει, βάσει των εσωτερικών της κανόνων, την τυπική δυνατότητα δεσμεύσεως των μελών. Τούτο προκύπτει από το γεγονός ότι στη νομολογία χρησιμοποιείται διατύπωση «τουλάχιστον» [22], η οποία σημαίνει ότι η δυνατότητα μιας ενώσεως να δεσμεύει τα μέλη της δεν αποτελεί παρά ένα παράδειγμα για το πότε

21 — Βλ. SPO κ.λπ. κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 11, σκέψη 385, βλ. συναφώς επίσης απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 1997, T-213/95 και T-18/96, SCK και FNK κατά Επιτροπής (Συλλογή 1997, σ. II-1739, σκέψη 252).

22 — Βλ. προπαρατεθείσες υποθέσεις στην υποσημείωση 18.

ο κύκλος εργασιών των μελών μιας ενώσεως μπορεί να ληφθεί υπόψη για τον καθορισμό του ανωτάτου ορίου ενός προστίμου σύμφωνα με το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17. Με το υπόμνημα αντικρούσεως, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι στην υπόθεση C-298/98 P, Finnboard κατά Επιτροπής [23], το Δικαστήριο θεώρησε ότι δεν είναι αναγκαίο να αποδειχθεί ότι τα μέλη μιας ενώσεως μετέσχον σε μια παράβαση, προκειμένου να ληφθεί υπόψη ο κύκλος εργασιών τους, εφόσον η ένωση έχει τη δυνατότητα να δεσμεύει τα μέλη της. Το Πρωτοδικείο μπορούσε συνεπώς, χωρίς να έρθει σε αντίφαση με την νομολογία αυτή, να κρίνει ότι, όταν τα μέλη μιας ενώσεως έχουν ενεργώς μετάσχει στη διάπραξη μιας παραβάσεως, ο κύκλος εργασιών τους μπορεί να ληφθεί υπόψη για τον καθορισμό του ανωτάτου ορίου του 10 %.

42. Η Επιτροπή φρονεί ότι, αν τα επιχειρήματα των αναιρεσειουσών ομοσπονδιών γίνονταν δεκτά, θα ενθαρρύνονταν όλες οι επιχειρήσεις που έχουν την πρόθεση να επιβάλουν καρτέλ σε μια αγορά να το πράττουν αυτό μέσω μιας ενώσεως που δεν θα έχει τυπικώς τη δυνατότητα να δεσμεύει τα μέλη της. Η Επιτροπή υποστηρίζει επίσης ότι, αντίθετα προς τους ισχυρισμούς της FNCBV, το Πρωτοδικείο δεν είπε ότι είναι σωρευτικές οι τέσσερις ειδικές προϋποθέσεις τις οποίες έλαβε υπόψη κατά τον υπολογισμό του ανωτάτου ορίου του 10 % βάσει του κύκλου εργασιών των μελών μας ενώσεως. Αντιθέτως, το Πρωτοδικείο απαρίθμησε απλώς τις περιστάσεις που δικαιολογούσαν τη συνεκτίμηση αυτή στην υπό κρίση υπόθεση. Επιπλέον, είναι εσφαλμένος ο ισχυρισμός της FNCBV ότι η επίμαχη συμφωνία δεν είχε συναφθεί προς το συμφέρον των μελών της. Ο καθορισμός των τιμών και η αναστολή των εισαγωγών συμφωνήθηκαν ως αντάλλαγμα για την άρση των αποκλεισμών των σφαγείων. Επιπλέον, το γεγονός ότι ορισμένοι αποκλεισμοί συνεχίστηκαν δεν αναιρεί το συμπέρασμα αυτό. Η Επιτροπή παρατηρεί ότι η FNCBV δεν μπορεί να αποδείξει ότι τα συμφέροντά της είναι χωριστά από αυτά των μελών της. Επιπροσθέτως, η FNCBV δεν έχει ορίσει τα χωριστά συμφέροντά της ούτε έχει εξηγήσει γιατί μια ένωση σφαγείων υπέγραψε μια συμφωνία που αφορά τις τιμές και την εισαγωγή βοείου κρέατος παρά το γεγονός ότι δεν ασκεί τέτοιες δραστηριότητες. Πράγματι, όπως το Πρωτοδικείο υπενθύμισε στη σκέψη 321 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, η επίμαχη συμφωνία δεν αφορούσε τις δραστηριότητες της FNCBV, αλλά τις δραστηριότητες των μελών της. Η Επιτροπή ισχυρίζεται επίσης ότι, όπως ανέφεραν η FNSEA, η FNB, η FNPL και οι JA, το γεγονός ότι τρεις από τις τέσσερις προϋποθέσεις που ανέφερε το Πρωτοδικείο πληρούνται φυσικά απ' όλες τις ενώσεις, δεν συνεπάγεται ότι το Πρωτοδικείο πλανήθηκε περί το δίκαιο, με δεδομένη την ανάγκη διασφαλίσεως του να είναι όλα τα πρόστιμα επαρκώς αποτρεπτικά.

43. Η Επιτροπή υποστηρίζει, απαντώντας στους ισχυρισμούς της FNCBV ότι η Επιτροπή και το Πρωτοδικείο δεν αιτιολόγησαν επαρκώς την απόκλιση από το γράμμα του σημείου 5, στοιχείο γ΄, των κατευθυντηρίων γραμμών, ότι το Πρωτοδικείο δεν στήριξε την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση στην εν λόγω διάταξη, παρά το γεγονός ότι θα μπορούσε εύκολα να το πράξει, με δεδομένο τον μεγάλο αριθμό των μελών των αναιρεσειουσών ομοσπονδιών.

23 — Προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 11.

44. Η Επιτροπή φρονεί επίσης ότι το επιχείρημα της FNCBV ότι το Πρωτοδικείο παρέλειψε να αιτιολογήσει τη μεταστροφή της προγενέστερης νομολογίας όσον αφορά το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 δεν ευσταθεί. Η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση περιέχει, στις σκέψεις 312 έως 334, λεπτομερή ανάλυση του Πρωτοδικείου. Επιπλέον, η Επιτροπή φρονεί ότι δεν είναι αντιφατικές οι σκέψεις 320 επ. και 341 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως. Το γεγονός ότι οι αναιρεσείουσες ομοσπονδίες διέπραξαν την παράβαση δεν αντιφάσκει προς το γεγονός ότι τη διέπραξαν προς όφελος των μελών τους.

45. Η Επιτροπή παρατηρεί ότι οι αναιρεσείουσες ομοσπονδίες δεν αμφισβήτησαν τα συμπεράσματα του Πρωτοδικείου που περιέχονται στις σκέψεις 325 και 327 έως 333 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, σύμφωνα με τα οποία δεν υπήρξε υπέρβαση του ανωτάτου ορίου του 10 % του κύκλου εργασιών των βασικών μελών τους.

Εκτίμηση

46. Σύμφωνα με το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, η Επιτροπή μπορεί να επιβάλλει σε επιχειρήσεις ή ενώσεις επιχειρήσεων πρόστιμα που δεν υπερβαίνουν, μεταξύ άλλων, το 10 % του κύκλου εργασιών που πραγματοποιήθηκε κατά την προηγούμενη διαχειριστική περίοδο από εκάστη των επιχειρήσεων οι οποίες έχουν συνεργήσει στην παράβαση. Το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού προβλέπει περαιτέρω ότι, για τον καθορισμό του προστίμου, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη η σοβαρότητα και η διάρκεια της παραβάσεως.

47. Σε διάφορες περιπτώσεις, το Πρωτοδικείο έχει κρίνει ότι η εκτίμηση του ανωτάτου ορίου του προστίμου που επιβάλλεται σε ένωση επιχειρήσεων, βάσει του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, μπορεί να στηρίζεται στον κύκλο εργασιών των μελών της ενώσεως αυτής, αντί στον κύκλο εργασιών της ίδιας της ενώσεως, εφόσον η ένωση μπορεί να δεσμεύει τα μέλη της [24].

48. Έτσι, κατά πάγια νομολογία του Πρωτοδικείου, δεδομένου ότι ο όρος «παράβαση» που περιέχεται στο άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 καλύπτει αδιακρίτως συμφωνίες, εναρμονισμένες πρακτικές και αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων, «το ανώτατο όριο του 10 % του κύκλου εργασιών πρέπει να υπολογίζεται επί του κύκλου εργασιών που πραγματοποιεί καθεμιά από τις επιχειρήσεις που μετέχουν στις επίμαχες συμφωνίες και εναρμονισμένες πρακτικές ή το σύνολο των επιχειρήσεων που είναι μέλη των ενώσεων επιχειρήσεων, τουλάχιστον εφόσον, κατά τους εσωτερικούς κανόνες λειτουργίας της ενώσεως, είναι δυνατή η γένεση ευθύνης των μελών της» [25].

49. Το Πρωτοδικείο δικαιολόγησε την ορθότητα της προσεγγίσεως αυτής αναφέροντας ότι «η επιρροή που άσκησε [μια ένωση

24 — Βλ. προπαρατεθείσες υποθέσεις στην υποσημείωση 18.
25 — Απόφαση Τ-338/94, Finnboard κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 11, σκέψη 270.

επιχειρήσεων] επί της αγοράς δεν εξαρτάται από τον δικό της "κύκλο εργασιών", ο οποίος δεν προδίδει ούτε το μέγεθός της ούτε την οικονομική της ισχύ, αλλά από τον κύκλο εργασιών των μελών της, ο οποίος αποτελεί ένδειξη του μεγέθους και της οικονομικής της ισχύος» [26].

50. Επιπλέον, το Δικαστήριο, στη σκέψη 66 της αποφάσεως C-298/98 P, Finnboard κατά Επιτροπής, θεώρησε ότι, «όταν επιβάλλεται πρόστιμο σε ένωση επιχειρήσεων που, αυτή καθαυτή, διαθέτει κύκλο εργασιών που συνήθως δεν αντιστοιχεί προς το μέγεθος ή την ισχύ της στην αγορά, ο καθορισμός προστίμου έχοντος αποτρεπτικό χαρακτήρα καθίσταται δυνατός μόνον αν συνυπολογισθούν οι κύκλοι εργασιών των επιχειρήσεων μελών της (βλ., στην ίδια κατεύθυνση, απόφαση της 7ης Ιουνίου 1983, 100/80 έως 103/80, Musique Diffusion française κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1983, σ. 1825, σκέψεις 120 και 121). Προς τούτο, δεν απαιτείται να έχουν όντως μετάσχει στην παράβαση τα μέλη της ενώσεως, αλλ' αρκεί η ένωση να έχει, δυνάμει των εσωτερικών της κανόνων, τη δυνατότητα να δεσμεύει τα μέλη της.»

51. Από τη νομολογία του Πρωτοδικείου και του Δικαστηρίου προκύπτει ότι η νομική δυνατότητα μιας ενώσεως επιχειρήσεων να δεσμεύει τα μέλη της αρκεί για να ληφθεί υπόψη ο κύκλος εργασιών των μελών της ενώσεως αυτής προκειμένου να ελεγχθεί αν έχει υπάρξει υπέρβαση του νομίμου ανωτάτου ορίου του προστίμου που επιβλήθηκε στην ένωση αυτή.

26 — Απόφαση T-338/94, Finnboard κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 11, σκέψη 270.

52. Προκύπτει ωστόσο το ερώτημα αν η ικανότητα αυτή αποτελεί απόλυτη προϋπόθεση για να υπολογίζεται το νόμιμο ανώτατο όριο ενός προστίμου που επιβλήθηκε σε ένωση επιχειρήσεων, βάσει του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, σε σχέση με τον κύκλο εργασιών των μελών μιας ενώσεως. Συναφώς, οι αναιρεσείουσες ομοσπονδίες και η Γαλλική Κυβέρνηση φρονούν ότι η έκφραση «να έχει, δυνάμει των εσωτερικών της κανόνων, τη δυνατότητα να δεσμεύει τα μέλη της», που διαλαμβάνεται στη σκέψη 66 της αποφάσεως που εκδόθηκε στην υπόθεση C-298/98 P, Finnboard κατά Επιτροπής, τονίζει τον υποχρεωτικό χαρακτήρα της ικανότητας μιας ενώσεως επιχειρήσεων να δεσμεύει τα μέλη της. Θεωρώ ότι τα επιχειρήματα αυτά των αναιρεσειουσών ομοσπονδιών και της Γαλλικής Κυβέρνησης πρέπει να απορριφθούν.

53. Πρέπει κατ' αρχάς να σημειωθεί ότι το Δικαστήριο, στη σκέψη 66 της αποφάσεως που εκδόθηκε στην υπόθεση C-298/98 P, Finnboard κατά Επιτροπής, θεώρησε ότι στην πλειονότητα των περιπτώσεων ο κύκλος εργασιών μιας ενώσεως επιχειρήσεων δεν αντιστοιχεί προς το μέγεθος ή την ισχύ της στην αγορά. Επιπλέον, θεωρώ ότι από τη διατύπωση της σκέψεως 66 της αποφάσεως που εκδόθηκε στην υπόθεση C-298/98 P, Finnboard κατά Επιτροπής, προκύπτει ότι, όταν τα μέλη μιας ενώσεως δεν έχουν μετάσχει σε μια παράβαση, η ένωση πρέπει να έχει την ικανότητα να δεσμεύει τα μέλη της για να μπορεί να ληφθεί υπόψη ο κύκλος εργασιών των μελών της. Κατά τη γνώμη μου, η προϋπόθεση που θέτει το Δικαστήριο ότι μια ένωση πρέπει να έχει την ικανότητα να δεσμεύει τα μέλη της εξαρτάται από τη μη συμμετοχή των μελών αυτών στην παράβαση.

54. Θεωρώ συνεπώς ότι από τη συλλογιστική της αποφάσεως του Δικαστηρίου που εκδόθηκε στην υπόθεση C-298/98 P, Finnboard

κατά Επιτροπής, προκύπτει σαφώς ότι, στις περιπτώσεις στις οποίες τα μέλη της ενώσεως έχουν πράγματι μετάσχει στην παράβαση, δεν μπορεί να αποκλεισθεί ότι το ανώτατο νόμιμο όριο προστίμου επιβαλλομένου σε ένωση επιχειρήσεων μπορεί να στηριχθεί στον κύκλο εργασιών των μελών της, παρά το γεγονός ότι η ένωση δεν έχει τη δυνατότητα να δεσμεύσει τα μέλη της.

55. Κατά την άποψή μου, η ορθή εφαρμογή του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 στην περίπτωση των ενώσεων επιχειρήσεων πρέπει να διασφαλίζει ότι το επίπεδο του προστίμου που επιβάλλεται σε ένωση είναι ανάλογο προς την οικονομική επιρροή της στην αγορά, διασφαλίζοντας έτσι την αποτελεσματικότητα των προστίμων ως μέσου καταστολής των παράνομων ενεργειών και προλήψεως της επαναλήψεώς τους.

56. Συγκεκριμένα, σε μια πολύ πρόσφατη υπόθεση ανταγωνισμού που αφορούσε το ύψος ενός προστίμου, το Δικαστήριο τόνισε την ανάγκη εκτιμήσεως της οικονομικής πραγματικότητας των περιστάσεων που αφορούν την επιχείρηση και, συνεπώς, της πραγματικής επιρροής της επιχείρησης στην αγορά. Έτσι, στην απόφαση Britannia Alloys κατά Επιτροπής [27], το Δικαστήριο έκρινε ότι το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 σκοπό έχει να αποτρέψει το ενδεχόμενο τα πρόστιμα που επιβάλλονται από την Επιτροπή να είναι δυσανάλογα σε σχέση με το μέγεθος της οικείας επιχειρήσεως [28]. Το Δικαστήριο τόνισε επίσης το γεγονός ότι το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 σκοπό έχει να δώσει στην Επιτροπή την εξουσία να επιβάλλει πρόστιμα για να μπορέσει να εκτελέσει την αποστολή εποπτείας που της έχει αναθέσει το κοινοτικό δίκαιο. Η αποστολή αυτή περιλαμβάνει, ειδικότερα, το καθήκον καταστολής των παράνομων δραστηριοτήτων και αποτροπής της επαναλήψεώς τους. Στην υπόθεση αυτή, το Δικαστήριο θεώρησε συνεπώς ότι η Επιτροπή δικαιούται, όταν η οικεία επιχείρηση δεν έχει πραγματοποιήσει κανένα κύκλο εργασιών κατά τη χρήση που προηγείται της εκδόσεως της αποφάσεως της Επιτροπής, να αναφέρεται σε άλλη εταιρική χρήση για να εκτιμά ορθώς τους χρηματοοικονομικούς πόρους της επιχείρησης αυτής και να εξασφαλίζει ότι το επιβαλλόμενο πρόστιμο έχει επαρκή αποτρεπτικό χαρακτήρα.

57. Ο αποτρεπτικός σκοπός των προστίμων που επιβάλλονται λόγω παραβάσεως των κοινοτικών κανόνων περί ανταγωνισμού και η ανάγκη διασφαλίσεως του ότι ο σκοπός αυτός δεν θα διακυβευθεί ή θα ματαιωθεί με την αναδιάρθρωση των επιχειρήσεων τονίστηκε επίσης προσφάτως από το Δικαστήριο με την απόφαση Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato κατά ETI SpA κ.λπ. [29].

58. Στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, το Πρωτοδικείο θεώρησε ότι, όταν η παράβαση την οποία διέπραξε μια ένωση αφορά τις δραστηριότητες των μελών της και οι αντίθετες προς τον ανταγωνισμό επίμαχες πρακτικές διενεργούνται άμεσα από την ένωση προς όφελος των μελών της και σε συνεργασία με αυτά, καθόσον η ένωση δεν έχει αντικειμενικά συμφέροντα αυτοτελή σε

27 — Απόφαση της 7ης Ιουνίου 2007, C-76/06 P (Συλλογή 2007, σ. I-4405, σκέψη 22).

28 — Ibid, σκέψη 24.

29 — Απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 2007, C-280/06 (Συλλογή 2007, σ. I-10893, σκέψεις 38 έως 42). Η υπόθεση αυτή δεν στηρίζεται στο άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, αλλά στο άρθρο 81 ΕΚ και αφορούσε τον προσδιορισμό της οικονομικής μονάδας στην οποία μπορούσε να επιβληθεί κύρωση λόγω παραβάσεως της διατάξεως αυτής.

σχέση με αυτά των μελών της, μπορεί να λαμβάνεται υπόψη ο κύκλος εργασιών των μελών της ενώσεως για την εφαρμογή του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 [30].

59. Κατ' εμέ, αν πληρούνται οι προϋποθέσεις ή τα κριτήρια που προσδιόρισε το Πρωτοδικείο, τούτο σημαίνει ότι μια παράβαση των κανόνων του ανταγωνισμού διαπραχθείσα από ένωση επιχειρήσεων συνδέεται εγγενώς με τις δραστηριότητες και τα συμφέροντα των μελών της ενώσεως αυτής και ότι η παράβαση αυτή στηρίχθηκε από μέλη της εν λόγω ενώσεως. Θεωρώ συνεπώς ότι τα κριτήρια που επέλεξε το Πρωτοδικείο είναι προσήκοντα για τον καθορισμό της πραγματικής οικονομικής ισχύος ή της επιρροής που ασκούν οι ενώσεις επιχειρήσεων στην αγορά. Η προσέγγιση του Πρωτοδικείου εξασφαλίζει, κατά τη γνώμη μου, τη διατήρηση της αποτελεσματικότητας των κυρώσεων που επιβάλλονται σε ενώσεις επιχειρήσεων λόγω παραβάσεως του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού όταν ο κύκλος εργασιών των ενώσεων αυτών δεν αντανακλά την οικονομική επιρροή που αυτές ασκούν στην αγορά. Έτσι, οι ενώσεις επιχειρήσεων δεν μπορούν, σε μεγάλο βαθμό, να αποφεύγουν την επιβολή των κυρώσεων αυτών λόγω του γεγονότος και μόνον ότι δεν διαθέτουν τυπικώς τη δυνατότητα να δεσμεύουν τα μέλη τους, αλλά μπορούν στην πραγματικότητα να στηριχθούν, εν ανάγκη, στην οικονομική επιρροή των μελών αυτών στην αγορά προκειμένου να παραβούν το κοινοτικό δίκαιο του ανταγωνισμού.

60. Το συμπέρασμα αυτό δεν αναιρείται από τα επιχειρήματα της FNSEA, της FNB, της FNPL, των JA και της Γαλλικής Κυβέρνησης [31], σύμφωνα με τα οποία τα «ειδικά» κριτήρια ή οι «ειδικές» προϋποθέσεις που προσδιόρισε το Πρωτοδικείο πληρούνται συχνά στην περίπτωση ενώσεων επιχειρήσεων. Κατ' εμέ, τα κριτήρια που επέλεξε το Πρωτοδικείο είναι ορθά και συνεκτικά, καθόσον αποσκοπούν στον καθορισμό της πραγματικής επιρροής μιας ενώσεως επιχειρήσεων στην αγορά. Το γεγονός ότι ίσως σε πολλές, ή ακόμη και στις περισσότερες, περιπτώσεις, ο κύκλος εργασιών μιας ενώσεως επιχειρήσεων δεν αντανακλά την επιρροή της στην αγορά δεν αναιρεί το κύρος των κριτηρίων που προσδιόρισε το Πρωτοδικείο.

61. Επιπλέον, κατά τη γνώμη μου, το επιχείρημα που προέβαλε η FNCBV ότι η συμφωνία δεν είχε στην πραγματικότητα συναφθεί προς το συμφέρον των μελών της αποτελεί πραγματικό ζήτημα το οποίο δεν μπορεί να εκτιμηθεί στην κατ' αναίρεση διαδικασία. Εν πάση περιπτώσει, από τη δικογραφία της υποθέσεως αυτής προκύπτει σαφώς, όπως υποστηρίζει η Επιτροπή, ότι η FNCBV συμφώνησε στον καθορισμό τιμών και στην αναστολή των εισαγωγών ως αντάλλαγμα για την άρση των αποκλεισμών κατά, μεταξύ άλλων, των σφαγείων των μελών της. Προσθέτω περαιτέρω ότι το γεγονός ότι οι συμφωνίες αυτές δεν συνάπτονται «κανονικά» προς το συμφέρον των σφαγείων δεν μπορεί να αναιρέσει τη διαπίστωση αυτή, με δεδομένο το ειδικό πλαίσιο εντός του οποίου τελέσθηκε η παράβαση. Επιπλέον, το γεγονός ότι, όπως υποστηρίζει η FNCBV, η συμφωνία δεν είχε ως αποτέλεσμα την άρση των αποκλεισμών, ουδεμία ασκεί επιρροή στο πλαίσιο αυτό.

30 — Βλ. σκέψη 319 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

31 — Βλ. σκέψεις 36 και 37 αντιστοίχως ανωτέρω.

62. Το συμπέρασμα του Πρωτοδικείου ότι η συμφωνία δεν αφορούσε τη δραστηριότητα των αναιρεσειουσών ομοσπονδιών, αλλά αυτή των βασικών μελών τους, καθόσον οι ομοσπονδίες δεν πωλούσαν, δεν αγόραζαν ούτε εισήγαν βόειο κρέας [32], αποτελεί επίσης ένα συμπέρασμα που αφορά τα πραγματικά περιστατικά και το οποίο δεν μπορεί να ελεγχθεί στην κατ' αναίρεση διαδικασία. Εν πάση περιπτώσει, η FNCBV παρέλειψε να προβάλει επιχειρήματα δυνάμενα να αναιρέσουν το συμπέρασμα αυτό.

63. Όσον αφορά τον ισχυρισμό της FNSEA, της FNB, της FNPL και των JA ότι μία από τις ειδικές προϋποθέσεις που προσδιόρισε το Πρωτοδικείο δεν επληρούτο, καθόσον δεν αποδείχθηκε ότι όλα τα μέλη των αναιρεσειουσών ομοσπονδιών είχαν μετάσχει στην παράβαση [33], θεωρώ ότι ο ισχυρισμός αυτός δεν μπορεί να γίνει δεκτός [34]. Για να στηριχθεί το ανώτατο όριο του 10 % που διαλαμβάνεται στο άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, όσον αφορά πρόστιμο επιβαλλόμενο στις ενώσεις αυτές, στον κύκλο εργασιών των μελών τους, αρκεί να αποδειχθεί, όσον αφορά το κριτήριο αυτό, ότι ορισμένα μέλη ενώσεως επιχειρήσεων μετέσχον στην παράβαση του δικαίου του ανταγωνισμού [35]. Από την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση προκύπτει σαφώς ότι οι αναιρεσείουσες ομοσπονδίες είχαν τη δυνατότητα να καλέσουν τα μέλη τους, μεταξύ των οποίων και τις αναιρεσείουσες, για να θέσουν σε εφαρμογή τη συμφωνία [36].

64. Όσον αφορά τον ισχυρισμό της FNCBV ότι το Πρωτοδικείο δεν εφάρμοσε ορθώς το σημείο 5, στοιχείο γ΄, των κατευθυντηρίων γραμμών [37], θεωρώ ότι η διάταξη αυτή δεν είναι λυσιτελής εν προκειμένω, καθόσον από την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση προκύπτει σαφώς ότι οι αναιρεσείουσες ομοσπονδίες και όχι τα μέλη τους θεωρήθηκαν ότι διέπραξαν παράβαση του άρθρου 81, παράγραφος 1 ΕΚ. Επιπλέον, δεν θεωρώ ότι η συλλογιστική του Πρωτοδικείου στις σκέψεις 320 επ. και 341 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως είναι αντιφατική, καθόσον το Πρωτοδικείο είπε με τις σκέψεις αυτές στην πραγματικότητα ότι η συμφωνία είχε συναφθεί από τις αναιρεσείουσες ομοσπονδίες προς όφελος των μελών τους και είχε τεθεί σε εφαρμογή κατά τόπους από τα μέλη τους.

65. Η FNCBV υποστήριξε επίσης ότι το Πρωτοδικείο παρέλειψε να αιτιολογήσει τη μεταστροφή της προηγούμενης νομολογίας σχετικά με το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 και τις ενώσεις επιχειρήσεων [38]. Κατά τη γνώμη μου, η FNCBV, κατ' ουσίαν, θέτει με τον ισχυρισμό της αυτό εν αμφιβόλω την ορθότητα του συμπεράσματος

32 — Βλ. σκέψη 36 ανωτέρω και, μεταξύ άλλων, σκέψεις 319, 321 και 323 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

33 — Βλ. επιχείρημα των FNSEA, FNB, FNPL και JA στη σκέψη 36 ανωτέρω.

34 — Η προϋπόθεση αυτή φαίνεται υπερβολική και θα μπορούσε να είναι δύσκολο έως αδύνατο να πληρωθεί στην περίπτωση, για παράδειγμα, ενώσεων επιχειρήσεων με αρκετά μεγάλο αριθμό μελών.

35 — Κατά τη γνώμη μου, το κριτήριο που προσδιόρισε το Πρωτοδικείο στις σκέψεις 319 επ. της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως αποσκοπεί στον καθορισμό της επιρροής των ενώσεων επιχειρήσεων στην αγορά και όχι στον καθορισμό του αν οι ενώσεις αυτές άσκησαν πράγματι πλήρως την επιρροή αυτή.

36 — Βλ. σκέψη 112 επ. της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

37 — Βλ. σκέψη 38 ανωτέρω.

38 — Βλ. σκέψη 35 ανωτέρω.

του Πρωτοδικείου όσον αφορά την εφαρμογή του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 και όχι την έλλειψη αιτιολογίας. Εν πάση περιπτώσει, θεωρώ ότι το Πρωτοδικείο παρέθεσε επαρκή αιτιολογία με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση όσον αφορά τον υπολογισμό του ανωτάτου ορίου του 10 %, που επιβάλλει το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, βάσει του κύκλου εργασιών των βασικών μελών των αναιρεσειουσών ομοσπονδιών. Επιπλέον, το επιχείρημα της FNCBV ότι η εκ μέρους του Πρωτοδικείου αλλαγή της προηγούμενης νομολογίας είναι αντίθετη προς την αρχή της ασφαλείας δικαίου δεν μπορεί, κατά τη γνώμη μου, να γίνει δεκτό. Θεωρώ ότι με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση το Πρωτοδικείο ευθυγραμμίζεται απολύτως με την προηγούμενη νομολογία του Πρωτοδικείου και του Δικαστηρίου [39]. Σημειωτέον ότι το Δικαστήριο, στη σκέψη 66 της αποφάσεώς του Finnboard κατά Επιτροπής, ανέφερε ότι στην πλειονότητα των περιπτώσεων ο κύκλος εργασιών μιας ενώσεως επιχειρήσεων δεν αντανακλά το μέγεθός της και την ισχύ της στην αγορά.

66. Συνεπώς, προτείνω στο Δικαστήριο να απορρίψει τον πέμπτο και τον τρίτο λόγο αντιστοίχως των αναιρεσειουσών ομοσπονδιών στις υποθέσεις C-101/07 P και C-110/07 P ως αβάσιμους.

39 — Βλ. νομολογία παρατεθείσα στην υποσημείωση 11.

VII — Παράβαση του κανόνα περί απαγορεύσεως της σωρεύσεως των κυρώσεων και παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας των κυρώσεων

67. Με τον τέταρτο λόγο τους, οι αναιρεσείουσες στην υπόθεση C-110/07 P, υποστηριζόμενες από τη Γαλλική Κυβέρνηση, ισχυρίζονται ότι το Πρωτοδικείο πλανήθηκε περί το δίκαιο καθόσον παρέβη τον κανόνα περί απαγορεύσεως της σωρεύσεως των κυρώσεων και παραβίασε την αρχή της αναλογικότητας των κυρώσεων, δεδομένου ότι επέβαλε χωριστό πρόστιμο σε κάθε μία από τις ομοσπονδίες αυτές, ενώ έλαβε υπόψη το άθροισμα του κύκλου εργασιών των κοινών μελών τους για να ελέγξει αν το ύψος του προστίμου που επιβλήθηκε στις ομοσπονδίες αυτές ήταν σύμφωνο προς το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17. Συναφώς, οι αναιρεσείοντες στην υπόθεση C-110/07 P τονίζουν, μεταξύ άλλων, ότι η FBN, η FNPL και οι JA είναι μέλη της FNSEA και ότι τα μέλη τους είναι κατά συνέπεια κοινά.

68. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν με την προσβαλλόμενη απόφαση δεν στηρίχθηκαν στο άθροισμα του κύκλου εργασιών των μελών των αναιρεσειουσών ομοσπονδιών. Το πρόστιμο υπολογίστηκε σε σχέση, αφενός, με τη σοβαρότητα της παραβάσεως, η οποία εκτιμήθηκε αναφορικά προς τη φύση της παραβάσεως, τη γεωγραφική της έκταση και τις μετρήσιμες συνέπειές της και, αφετέρου, σε σχέση με τη διάρκεια της παραβάσεως. Ο κύκλος εργασιών των μελών των ομοσπονδιών ελήφθη υπόψη μόνο για να ελεγχθεί αν υπήρξε υπέρβαση του ανωτάτου ορίου που διαλαμβάνεται στο άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17.

Α — *Εκτίμηση*

69. Με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, το Πρωτοδικείο είπε τα εξής:

«340 Από τη νομολογία προκύπτει ότι η αρχή non bis in idem συνιστά γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου την τήρηση της οποίας εξασφαλίζει ο κοινοτικός δικαστής. Στον τομέα του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού, η αρχή αυτή απαγορεύει στην Επιτροπή να καταδικάσει ή να διώξει μια επιχείρηση εκ νέου για αντίθετη προς τον ανταγωνισμό συμπεριφορά για την οποία της έχει επιβληθεί κύρωση ή για την οποία κρίθηκε ότι δεν έχει ευθύνη με προηγούμενη απόφαση της Επιτροπής η οποία δεν είναι πλέον δεκτική προσφυγής […]. Η εφαρμογή της αρχής non bis in idem εξαρτάται από την τριπλή προϋπόθεση της ταυτότητας των πραγματικών περιστατικών, της ταυτότητας του παραβάτη και της ταυτότητας του προστατευομένου εννόμου συμφέροντος. Η αρχή αυτή απαγορεύει συνεπώς την επιβολή πλειόνων κυρώσεων στο ίδιο πρόσωπο για την ίδια παράνομη συμπεριφορά προς προστασία του ιδίου εννόμου αγαθού […].

341 […] [Η] Επιτροπή μπορούσε νομίμως να επιβάλει κυρώσεις σε κάθε ομοσπονδία η οποία έλαβε μέρος στην επίδικη συμφωνία, στηριζόμενη στον επιμέρους ρόλο που κάθε ομοσπονδία είχε στην υπογραφή και την εφαρμογή της συμφωνία αυτής και στις αντίστοιχες για κάθε ομοσπονδία ελαφρυντικές και επιβαρυντικές περιστάσεις.

342 Το συμπέρασμα αυτό δεν μπορεί να αναιρεθεί, […] από το γεγονός ότι η FNB, η FNPL και οι JA είναι μέλη της FNSEA. Συγκεκριμένα, οι ομοσπονδίες αυτές αποτελούν αυτοτελή νομικά πρόσωπα, έχουν χωριστούς προϋπολογισμούς και σκοπούς που δεν συμπίπτουν πάντοτε. Έτσι, διεξάγουν τις αντίστοιχες συνδικαλιστικές τους δραστηριότητες προς υπεράσπιση ιδίων και ειδικών συμφερόντων […]. Το γεγονός ότι, εν προκειμένω, οι ομοσπονδίες αυτές συντόνισαν σε μεγάλο βαθμό τη δράση τους, καθώς και τη δράση των αντιστοίχων μελών τους, για την επιδίωξη κοινών σκοπών δεν μπορεί να αφαιρέσει από καθεμία από τις ομοσπονδίες αυτές την αντίστοιχη ευθύνη της στην τέλεση της παράβασης.

343 Περαιτέρω, αντίθετα προς όσα φαίνεται να υποστηρίζουν οι προσφεύγουσες, η προσβαλλόμενη απόφαση δεν επέβαλε κυρώσεις στα άμεσα ή έμμεσα βασικά μέλη τους. Συγκεκριμένα, το να λαμβάνεται υπόψη ο κύκλος εργασιών των μελών μιας ενώσεως επιχειρήσεων για τον καθορισμό του ανωτάτου ορίου του 10 % δεν σημαίνει ότι επιβλήθηκε στα μέλη αυτά πρόστιμο […].

344 Από τα ανωτέρω έπεται ότι, εν προκειμένω, δεν υφίσταται ταυτότητα των παραβατών, στον βαθμό που η προσβαλλόμενη απόφαση δεν επιβάλλει πλείονες κυρώσεις στους ίδιους φορείς ή στα ίδια πρόσωπα για

τα ίδια πραγματικά περιστατικά. Επομένως, πρέπει να συναχθεί το συμπέρασμα ότι δεν υπήρξε παραβίαση της αρχής non bis in idem. Ομοίως, δεδομένου ότι στα άμεσα ή έμμεσα μέλη των αναιρεσειουσών ομοσπονδιών δεν επιβλήθηκαν δις πρόστιμα για μία και την αυτή παράβαση, αντίθετα προς όσα υποστηρίζει η Γαλλική Δημοκρατία, ομοίως δεν υπήρξε εν προκειμένω παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας» [40].

70. Κατά τη γνώμη μου, από τα προεκτεθέντα αποσπάσματα της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως προκύπτει σαφώς ότι τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν με την προσβαλλόμενη απόφαση επιβλήθηκαν σε κάθε μία από τις αναιρεσείουσες ομοσπονδίες λόγω της παραβάσεως του άρθρου 81, παράγραφος 1 ΕΚ που είχαν τελέσει ατομικώς [41]. Τα μέλη των αναιρεσειουσών ομοσπονδιών δεν θεωρήθηκαν ότι παρέβησαν το άρθρο 81, παράγραφος 1 ΕΚ, ούτε τους επιβλήθηκαν πρόστιμα. Είναι συνεπώς προφανές ότι δεν επιβλήθηκαν σωρευτικά κυρώσεις σε κάθε μία από τις ομοσπονδίες, ήτοι στις FNSEA, FNB, FNPL και JA.

71. Όσον αφορά τον ισχυρισμό ότι τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν στην FNSEA, στην FNB, στην FNPL και στους JA είναι δυσανάλογα, καθόσον ο κύκλος εργασιών των κοινών μελών των ομοσπονδιών αυτών ελήφθη υπόψη για τον έλεγχο του ύψους του προστίμου που επιβλήθηκε στις εν λόγω ομοσπονδίες βάσει του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, θεωρώ ότι ο ισχυρισμός αυτός δεν μπορεί να γίνει δεκτός.

72. Δεν αμφισβητείται ότι η FNSEA, η FNB, η FNPL και οι JA έχουν κοινά μέλη.

73. Ωστόσο, το Πρωτοδικείο τόνισε, ορθώς κατ' εμέ, το γεγονός ότι οι αναιρεσείουσες ομοσπονδίες αποτελούν αυτοτελή νομικά πρόσωπα, με χωριστούς προϋπολογισμούς και ότι οι σκοποί τους δεν συμπίπτουν πάντοτε. Το γεγονός ότι οι αναιρεσείουσες ομοσπονδίες επιλέγουν να συντονίσουν τη δράση τους στην αγορά ουδόλως μπορεί να σημαίνει ότι υπηρετούν τα ίδια συμφέροντα. Επιπλέον, το γεγονός ότι οι εν λόγω ομοσπονδίες έχουν κοινά μέλη ουδόλως μειώνει, κατά τη γνώμη μου, την οικονομική επιρροή που ασκεί κάθε επί μέρους ομοσπονδία στην αγορά. Εν πάση περιπτώσει, οι προσφεύγουσες στην υπόθεση C-110/07 P δεν φαίνεται να αμφισβητούν το συμπέρασμα του Πρωτοδικείου που περιέχεται στη σκέψη 331 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως ότι, για να ελεγχθεί η τήρηση του ανωτάτου ορίου του 10 % του κύκλου εργασιών αρκεί το άθροισμα των ποσών των προστίμων που επιβλήθηκαν στους τέσσερις εν λόγω αναιρεσείοντες να είναι μικρότερο του 10 % του κύκλου εργασιών των κτηνοτρόφων που είναι βασικά μέλη της FNSEA, ήτοι της ομοσπονδίας στην οποία ανήκουν η FNB, η FNPL και οι JA. Θεωρώ συνεπώς ότι οι αναιρεσείοντες στην υπόθεση C-110/07 P δεν απέδειξαν επαρκώς ότι τα πρόστιμα που τους επιβλήθηκαν ήσαν δυσανάλογα.

74. Προτείνω συνεπώς στο Δικαστήριο να απορρίψει τον τέταρτο λόγο των αναιρεσειόντων στην υπόθεση C-110/07 P ως αβάσιμο.

40 — Βλ. σκέψεις 340 έως 344 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

41 — Βλ. σημείο 12 ανωτέρω.

VIII — Μείωση του προστίμου

75. Με τον έκτο και τον τρίτο λόγο, οι αναιρεσείουσες ομοσπονδίες στις υποθέσεις C-101/07 P και C-110/07 P αντιστοίχως θεωρούν ότι το Δικαστήριο, ακόμη και αν δεν αναιρέσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, πρέπει παρ' όλα αυτά να θεωρήσει ότι το Πρωτοδικείο παρέβη το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 και, συνεπώς, να μειώσει τα πρόστιμα που τους επιβλήθηκαν. Η FNCBV επισημαίνει ότι το πρόστιμο που της επιβλήθηκε ήταν ισοδύναμο προς το 20 % περίπου του κύκλου εργασιών της (βάσει των εσόδων της). Το Δικαστήριο πρέπει συνεπώς να μειώσει το πρόστιμο που επιβλήθηκε στην FNCBV σε ύψος που να μην υπερβαίνει τις 360 000 ευρώ, ήτοι το ισοδύναμο του 10 % του κύκλου εργασιών της.

76. Η Επιτροπή φρονεί ότι ο ισχυρισμός αυτός πρέπει να απορριφθεί με βάση τις θέσεις της που εκτέθηκαν στα σημεία 40 έως 45 ανωτέρω. Η Επιτροπή υποστηρίζει επίσης, επικουρικώς, ότι, αν το Δικαστήριο δεχθεί τα επιχειρήματα των αναιρεσειουσών ομοσπονδιών όσον αφορά την παράβαση του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, το επιβληθέν πρόστιμο θα πρέπει να βασιστεί στα έσοδα των ομοσπονδιών και όχι στις εισφορές τους.

Εκτίμηση

77. Με βάση τα συμπεράσματά μου που εξέθεσα στα σημεία 46 έως 66 ανωτέρω, σύμφωνα με τα οποία το Πρωτοδικείο δεν πλανήθηκε περί το δίκαιο κατά την εφαρμογή του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, προτείνω την απόρριψη του έκτου και του τρίτου λόγου των αναιρεσειουσών ομοσπονδιών στις υποθέσεις C-101/07 P και C-110/07 P που ζητούν μείωση των προστίμων που επιβλήθηκαν από το Δικαστήριο λόγω παραβάσεως της διατάξεως αυτής.

IX — Παραμόρφωση εκ μέρους του Πρωτοδικείου των αποδεικτικών στοιχείων που αφορούν την παράταση της συμφωνίας της 24ης Οκτωβρίου 2001 πέραν της 30ής Νοεμβρίου 2001

78. Με τον δεύτερο λόγο στην υπόθεση C-101/07 P και τον πρώτο λόγο στην υπόθεση C-110/07 P, οι αναιρεσείουσες ομοσπονδίες ισχυρίζονται ότι το Πρωτοδικείο παραμόρφωσε τα αποδεικτικά στοιχεία.

79. Στην υπόθεση C-101/07 P, η FNCBV προβάλλει την εκ μέρους του Πρωτοδικείου παραμόρφωση ορισμένων πραγματικών περιστατικών, ήτοι των χειρόγραφων σημειώσεων του διευθυντή της FNB που αφορούσαν την συνεδρίαση της 29ης Νοεμβρίου 2001 (σκέψεις 169 έως 174 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως), τη συνέντευξη της 4ης Δεκεμβρίου 2001 του αντιπροέδρου της FNB προς τη Vendée Agricole (σκέψη 176 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως), το σημείωμα της ομοσπονδίας της Vendée της 5ης Δεκεμβρίου 2001 (σκέψεις 175 έως 177 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως), το ενημερωτικό σημείωμα της FNPL που εστάλη με τηλεομοιοτυπία της 10ης Δεκεμβρίου 2001 (σκέψη 179 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως) και τις χειρόγραφες σημειώσεις του διευθυντή της FNB που αφορούσαν τη συνεδρίαση της 5ης Δεκεμ-

βρίου 2001 (σκέψη 180 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως). Η FNCBV υποστηρίζει κατ' ουσίαν ότι το Πρωτοδικείο αλλοίωσε το νόημα των ανωτέρω έγγραφων στοιχείων και ότι, κατά συνέπεια, η εκτίμηση του Πρωτοδικείου δεν είναι ορθή.

80. Στην υπόθεση C-110/07 P, η FNSEA, η FNB, η FNPL και οι JA προβάλλουν παραμόρφωση των πραγματικών περιστατικών, καθόσον το Πρωτοδικείο παρέλειψε να λάβει υπόψη δύο ουσιώδη αποδεικτικά στοιχεία από τα οποία αποδεικνύεται ότι η συμφωνία της 24ης Οκτωβρίου 2001 δεν παρατάθηκε πέραν της 30ής Νοεμβρίου 2001. Το πρώτο αποδεικτικό στοιχείο αφορά μια τηλεομοιοτυπία της 11ης Δεκεμβρίου 2001 που απεστάλη από ένα διευθυντή της FNB σε μια περιφερειακή ομοσπονδία και το δεύτερο αφορά ένα σημείωμα της 12ης Δεκεμβρίου 2001 της Fédération Régionale des Syndicats d'Exploitants Agricoles (στο εξής: FRSEA).

81. Σύμφωνα με το άρθρο 225 ΕΚ και το άρθρο 58, παράγραφος 1, του Οργανισμού του Δικαστηρίου, η αναίρεση πρέπει να περιορίζεται στα νομικά ζητήματα. Η εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών δεν μπορεί, εκτός αν έχει υπάρξει παραμόρφωση των πραγματικών περιστατικών ή των αποδεικτικών στοιχείων, να συνιστά νομικό ζήτημα υποκείμενο στον αναιρετικό έλεγχο του Δικαστηρίου [42]. Πρέπει να υπομνησθεί ότι υπάρχει παραμόρφωση του σαφούς νοήματος του αποδεικτικού στοιχείου όταν, χωρίς προσφυγή σε νέα αποδεικτικά στοιχεία, η εκτίμηση των υφιστάμενων αποδεικτικών στοιχείων φαίνεται να είναι προδήλως εσφαλμένη [43].

82. Στην υπόθεση C-101/07 P, θεωρώ ότι, με βάση το κριτήριο αυτό και έχοντας εξετάσει τα αποδεικτικά στοιχεία που παρατέθηκαν ανωτέρω [44], το Πρωτοδικείο δεν παραμόρφωσε τα επίμαχα αποδεικτικά στοιχεία.

83. Στην υπόθεση C-110/07 P, η FNSEA, η FNB, η FNPL και οι JA υποστηρίζουν ότι το Πρωτοδικείο παρέλειψε να εξετάσει δύο αποδεικτικά στοιχεία, παρά το γεγονός ότι προχώρησε ειδικώς σε επανάληψη της προφορικής διαδικασίας στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις T-217/03 και T-245/03 προκειμένου να θέσει τα στοιχεία αυτά στη δικογραφία [45]. Ο ισχυρισμός αυτός στηρίζεται κατ' ουσίαν στο γεγονός ότι το Πρωτοδικείο παρέλειψε να αναφέρει με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση το επίμαχο αποδεικτικό στοιχείο και στο γεγονός ότι στην σκέψη 187 το Πρωτοδικείο ανέφερε ότι η συνέχιση της συμφωνίας της 24ης Οκτωβρίου 2001 δεν μπορεί να διαψευσθεί αποκλειστικά βάσει ενός σημειώματος της FNICGV.

84. Υπό το φως των ιδιαίτερων περιστάσεων υπό τις οποίες η από 11 Δεκεμβρίου 2001 τηλεομοιοτυπία που απεστάλη από ένα διευθυντή της FNB και το από 12 Δεκεμβρίου 2001 σημείωμα της FRSEA τέθηκαν στη δικογραφία του Πρωτοδικείου στις υποθέσεις T-217/03 και T-245/03 και του απλού γεγο-

42 — Βλ. απόφαση της 15ης Σεπτεμβρίου 2005, C-37/03 P, BioID κατά ΓΕΕΑ (Συλλογή 2005, σ. I-7975, σκέψεις 43 και 53).

43 — Βλ. αποφάσεις της 18ης Ιανουαρίου 2007, C-229/05 P, PKK και KNK κατά Συμβουλίου (Συλλογή 2007, σ. I-439, σκέψη 37), και της 6ης Απριλίου 2006, C-551/03 P, General Motors κατά Επιτροπής (Συλλογή 2006, σ. I-3173, σκέψη 54).

44 — Βλ. σκέψη 79 ανωτέρω.

45 — Βλ. σκέψη 40 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

νότος ότι με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση το Πρωτοδικείο δεν στηρίχθηκε ειδικώς στα αποδεικτικά αυτά στοιχεία, θεωρώ ότι οι αναιρεσείοντες στην υπόθεση C-110/07 P παρέλειψαν να αποδείξουν ότι το Πρωτοδικείο παρέλειψε να εξετάσει τα εν λόγω αποδεικτικά στοιχεία.

85. Εν πάση περιπτώσει, έχοντας εξετάσει τα εν λόγω αποδεικτικά στοιχεία, θεωρώ ότι οι αναιρεσείοντες στην υπόθεση C-110/07 P παρέλειψαν να αποδείξουν ότι το Πρωτοδικείο παραμόρφωσε αποδεικτικά στοιχεία ή παρέλειψε ή δεν έλαβε υπόψη σημαντικά αποδεικτικά στοιχεία όσον αφορά την παράταση της συμφωνίας της 24ης Οκτωβρίου 2001 πέραν της 30ής Νοεμβρίου 2001.

86. Επομένως, προτείνω στο Δικαστήριο να απορρίψει τον δεύτερο λόγο στην υπόθεση C-101/07 P και τον πρώτο λόγο στην υπόθεση C-110/07 P ως αβάσιμους.

X — Πλάνη περί το δίκαιο στην οποία υπέπεσε το Πρωτοδικείο καθόσον έκρινε ότι η FNCBV μετέσχε στην παράταση της συμφωνίας της 24ης Οκτωβρίου 2001

87. Με τον τρίτο λόγο της, ο οποίος διαιρείται σε δύο μέρη, η FNCBV ισχυρίζεται, πρώτον, ότι το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε πλάνη κατά την εκτίμηση ορισμένων αποδεικτικών στοιχείων και διαπιστώνοντας, με τη σκέψη 185 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι, με την προσβαλλόμενη απόφαση, η Επιτροπή απέδειξε επαρκώς κατά νόμο ότι η FNCBV συνέχισε να εφαρμόζει τη συμφωνία της 24ης Οκτωβρίου 2001, προφορικά και μυστικά, μετά το τέλος του Νοεμβρίου 2001. Δεύτερον, η FNCBV ισχυρίζεται ότι η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση είναι αντιφατική, καθόσον αναγνωρίζει τη μονομερή πίεση που άσκησαν οι γεωργοί επί των σφαγείων, προκειμένου να διασφαλισθεί ότι θα ετηρείτο η ελάχιστη τιμή για το βόειο κρέας και ότι θα εμποδίζονταν οι εισαγωγές, ενώ ταυτόχρονα διαπιστώνει ότι η FNCBV μετέσχε στην παράταση της συμφωνίας της 24ης Οκτωβρίου 2001.

88. Με το πρώτο σκέλος του λόγου αυτού, η FNCBV ισχυρίζεται κατ' ουσίαν ότι το Πρωτοδικείο ερμήνευσε εσφαλμένα τις χειρόγραφες σημειώσεις του διευθυντή της FNB που αφορούσαν τη συνεδρίαση της 29ης Νοεμβρίου 2001 (σκέψη 172 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως), ένα μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου της 6ης Δεκεμβρίου 2001, που απέστειλε ένας εκπρόσωπος της FRSEA της Βρετάνης στους προέδρους της FDSEA της περιφέρειάς της (σκέψη 178 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως), το ενημερωτικό δελτίο που εξέδωσε η FNPL και απέστειλε με τηλεομοιοτυπία στις 10 Δεκεμβρίου 2001 (σκέψη 179 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως), τις χειρόγραφες σημειώσεις του διευθυντή της FNB (σκέψη 180 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως), το σημείωμα της FDSEA της Vendée της 18ης Δεκεμβρίου 2001 (σκέψη 182 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως) [46] και τα έγγραφα που αφορούν την επιτόπου δράση (σκέψεις 183 και 184 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως).

46 — Η FNCBV ισχυρίζεται ότι τα εν λόγω έγγραφα δεν μπορούν να προσδιοριστούν από την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση. Θεωρώ ότι τα εν λόγω έγγραφα μπορούν να προσδιορισθούν και αναφέρθηκαν από την Επιτροπή στην παράγραφο 93 της προσβαλλομένης αποφάσεως. Τα έγγραφα στα οποία στηρίχθηκε το Πρωτοδικείο υποβλήθηκαν από την Επιτροπή σε παράρτημα του υπομνήματος αντικρούσεως στην υπόθεση T-245/03 και η Επιτροπή αναφέρθηκε σε αυτά στην παράγραφο 76 του υπομνήματος αντικρούσεως στην υπόθεση αυτή.

89. Κατά τη γνώμη μου, το Πρωτοδικείο δεν πλανήθηκε κατά την εκτίμηση των ανωτέρω εγγράφων, διαπιστώνοντας ότι τα έγγραφα αυτά, μαζί με άλλα αποδεικτικά στοιχεία στα οποία έγινε αναφορά με τις σκέψεις 164 έως 184 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, αποδεικνύουν τη συμμετοχή της FNCBV στην παράταση της συμφωνίας της 24ης Οκτωβρίου 2001.

90. Με το δεύτερο σκέλος του λόγου αυτού, η FNCBV ισχυρίζεται ότι το Πρωτοδικείο δεν μπορεί, χωρίς να υποπέσει σε αντίφαση, να θεωρεί, αφενός, ότι η FNCBV μετέσχε στην παράταση της συμφωνίας της 24ης Οκτωβρίου 2001 και, αφετέρου, να αναγνωρίζει ταυτόχρονα τις βιαιοπραγίες κατά των σφαγείων. Συναφώς, η FNCBV τονίζει το γεγονός ότι το Πρωτοδικείο θεώρησε ότι η Επιτροπή είχε δικαίωμα να θεωρήσει τη χρήση βίας ως επιβαρυντική περίσταση κατά της FNSEA, της FNB και των JA και να προσαυξήσει κατά 30 % τα πρόστιμα που τους επιβλήθηκαν [47]. Επιπλέον, το Πρωτοδικείο αναγνώρισε ότι η Επιτροπή μείωσε το πρόστιμο της FNCBV κατά 60 %, λαμβάνοντας υπόψη ως ελαφρυντικές περιστάσεις, μεταξύ άλλων, τον παράνομο αποκλεισμό των εγκαταστάσεων των μελών της FNCBV [48]. Η FNCBV θεωρεί ότι το Πρωτοδικείο όφειλε να αποδείξει ότι υπήρχε σαφής έκφραση της βούλησης της FNCBV να προσχωρήσει στην παράταση της συμφωνίας που είχαν προτείνει οι κτηνοτρόφοι.

91. Η FNCBV προσπαθεί, συγκεκριμένα, να αποδείξει ότι δεν μετέσχε στην παράταση της έγγραφης συμφωνίας της 24ης Οκτωβρίου 2001 και ότι οι ενέργειες των ομάδων των κτηνοτρόφων μετά την τυπική λήξη της συμφωνίας αυτής στις 30 Νοεμβρίου 2001 ήσαν μονομερείς.

92. Είναι σαφές ότι η έγγραφη συμφωνία της 24ης Οκτωβρίου 2001 τέθηκε σε ισχύ σε μια περίοδο μεγάλης εντάσεως στην αγορά του βοείου κρέατος στη Γαλλία, ακριβώς μετά από τη δεύτερη κρίση της «τρελής αγελάδας», και ότι ασκήθηκε σημαντική πίεση στους σφαγείς από τους κτηνοτρόφους υπό τη μορφή, μεταξύ άλλων, των αποκλεισμών σφαγείων. Παρά το πλαίσιο στο οποίο συνήφθη, η FNCBV δεν αμφισβητεί ωστόσο τον νομικό χαρακτηρισμό της συμφωνίας της 24ης Οκτωβρίου 2001 ως συμφωνίας εμπίπτουσας στο άρθρο 81, παράγραφος 1, ΕΚ. Επιπλέον, όπως προανέφερα [49], το γεγονός ότι μπορεί «κανονικά» να μην είναι οικονομικά συμφέρον για τους σφαγείς να συνάψουν συμφωνία ή να παρατείνουν την ισχύ μιας συμφωνίας περί καθορισμού ελαχίστων τιμών και αναστολής των εισαγωγών θεωρώ ότι τούτο δεν αναιρεί, αυτό καθεαυτό, το συμπέρασμα του Πρωτοδικείου ότι η FNCBV μετέσχε στην παράταση της συμφωνίας της 24ης Οκτωβρίου 2001. Υπό τις περιστάσεις της υπό κρίση υποθέσεως, θεωρώ ότι η ύπαρξη κάποιου βαθμού πίεσης ή καταναγκασμού επί των σφαγείων δεν αντιφάσκει προς το γεγονός ότι η FNCBV πράγματι μετέσχε στην εν λόγω παράταση.

93. Όπως προανέφερα [50], θεωρώ ότι το Πρωτοδικείο παρέθεσε επαρκείς αποδείξεις με τις σκέψεις 164 έως 184 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως για το ότι η FNCBV προσχώρησε στην παράταση της συμφωνίας της 24ης Οκτωβρίου 2001. Επιπλέον, το συμπέρασμα του Πρωτοδικείου ότι πράγματι η FNCBV μετέσχε στην εν λόγω παράταση

47 — Βλ. σκέψη 289 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.
48 — Βλ. σκέψη 294 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.
49 — Βλ. σημείο 61 ανωτέρω.
50 — Βλ. σημείο 89 ανωτέρω.

δεν αναιρείται από το γεγονός ότι το Πρωτοδικείο θεώρησε ότι η Επιτροπή είχε ενεργήσει ορθώς λαμβάνοντας υπόψη, κατά τον καθορισμό του ύψους των επιβλητέων προστίμων, το οικονομικό και πραγματικό πλαίσιο εντός του οποίου συνήφθη η συμφωνία της 24ης Οκτωβρίου 2001 και συμφωνήθηκε η παράτασή της.

94. Κατά τη γνώμη μου, η FNCBV παρέλειψε να αποδείξει ότι το Πρωτοδικείο πλανήθηκε περί το δίκαιο κρίνοντας ότι η FNCBV προσχώρησε στην παράταση της συμφωνίας της 24ης Οκτωβρίου 2001.

95. Επομένως, προτείνω στο Δικαστήριο να απορρίψει τον τρίτο λόγο στην υπόθεση C-101/07 P ως αβάσιμο.

XI — Πλάνη περί το δίκαιο διαπραχθείσα από το Πρωτοδικείο καθόσον χαρακτήρισε τη συμφωνία της 24ης Οκτωβρίου 2001 ως αντίθετη προς τον ανταγωνισμό και καθόσον παρέβλεψε να αναλύσει τα αποτελέσματα της συμφωνίας

96. Με τον τέταρτο λόγο της, που διαιρείται σε δύο σκέλη, η FNCBV ισχυρίζεται, επικουρικώς, ότι, σε περίπτωση που το Δικαστήριο θεωρήσει ότι η ομοσπονδία αυτή μετέσχε στην παράταση της συμφωνίας της 24ης Οκτωβρίου 2001, το Δικαστήριο πρέπει να θεωρήσει ότι η συμφωνία δεν είναι αντίθετη προς τον ανταγωνισμό και ότι το Πρωτοδικείο δεν μπορούσε να παραλείψει να εξετάσει το αποτέλεσμα της συμφωνίας αυτής.

97. Με το πρώτο σκέλος του λόγου αυτού, η FNCBV ισχυρίζεται κατ' ουσίαν ότι μια ανάλυση της συμφωνίας της 24ης Οκτωβρίου 2001 στο ιδιαίτερο νομικό και οικονομικό πλαίσιό της θα είχε οδηγήσει το Πρωτοδικείο να θεωρήσει ότι ο περιοριστικός χαρακτήρας της δεν μπορούσε να συναχθεί από την απλή ανάγνωση της συμφωνίας αυτής. Η επίμαχη συμφωνία συνήφθη προκειμένου να αντισταθμιστούν οι παραλείψεις των κοινοτικών αρχών. Η FNCBV σημειώνει επίσης ότι οι καταναλωτές ωφελήθηκαν από τη συμφωνία της 24ης Οκτωβρίου 2001.

98. Με το δεύτερο σκέλος του λόγου αυτού, η FNCBV ισχυρίζεται ότι η συμφωνία δεν είχε σημαντικές συνέπειες στις εισαγωγές, στις τιμές καταναλωτή, ούτε στις σχέσεις κτηνοτρόφων/σφαγέων.

99. Κατά τη γνώμη μου, η συμφωνία της 24ης Οκτωβρίου 2001 και η προφορική παράτασή της αποσκοπούσαν στην αναστολή των εισαγωγών βοείου κρέατος στη Γαλλία και στον καθορισμό μιας ελάχιστης τιμής για ορισμένα ζώα. Παρά το πλαίσιο στο οποίο συνήφθη η συμφωνία, το οποίο εξετάσθηκε από το Πρωτοδικείο, θεωρώ ότι το Πρωτοδικείο δεν πλανήθηκε περί το δίκαιο χαρακτηρίζοντας τη συμφωνία της 24ης Οκτωβρίου 2001 ως αντίθετη προς τον ανταγωνισμό.

100. Επομένως, προτείνω στο Δικαστήριο να απορρίψει τον τέταρτο λόγο που προβλήθηκε επικουρικώς στην υπόθεση C-101/07 P ως αβάσιμο.

101. Έχοντας εξετάσει τους τέσσερις λόγους που προέβαλαν η FNSEA, η FNB, η FNPL και οι JA και τους έξι λόγους που προέβαλε η FNCBV, θεωρώ ότι κανένας από τους λόγους αυτούς δεν είναι βάσιμος και ότι οι αιτήσεις αναιρέσεως στις υποθέσεις C-101/07 P και C-110/07 P πρέπει να απορριφθούν.

102. Σύμφωνα με το άρθρο 122, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, όταν η αίτηση αναιρέσεως απορρίπτεται ως αβάσιμη, το Δικαστήριο αποφαίνεται επί των εξόδων. Κατά το άρθρο 69, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα έξοδα εφόσον υπήρχε σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Στον βαθμό που η Επιτροπή ζήτησε να καταδικαστούν οι αναιρεσείουσες ομοσπονδίες στα δικαστικά έξοδα και οι ομοσπονδίες αυτές ηττήθηκαν, πρέπει κατά τη γνώμη μου να καταδικασθούν στα δικαστικά έξοδα. Θεωρώ ότι η Γαλλική Δημοκρατία πρέπει να φέρει τα έξοδά της, σύμφωνα με το άρθρο 69, παράγραφος 4, του Κανονισμού Διαδικασίας.

XII — Πρόταση

103. Προτείνω συνεπώς στο Δικαστήριο:

1) να απορρίψει τις αιτήσεις αναιρέσεως,

2) να καταδικάσει την FNCBV στα έξοδα της υποθέσεως C-101/07 P και την FNSEA, την FNB, την FNPL και τους JA στα έξοδα της υποθέσεως C-110/07 P,

3) να καταδικάσει τη Γαλλική Δημοκρατία στα έξοδά της.